

MAGYAR TANITÓKÉPZŐ

A TANITÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXXVII. ÉVFOLYAM ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1922

FOLYÓIRATA

4—8. SZÁM

JUNIUS

SZERKESZTI: MOLNÁR OSZKÁR, BUDAPEST, I. AVAR-U. 15. SZÁM

Feladataink.

— Elnöki székfoglaló —

T. Közgyűlés! Meghatva mondok köszönetet Korelnökünk meleg szavaiért és meghatva köszönöm a t. Közgyűlés nagy bizalmát, mellyel engem országos egyesületünk elnökévé megválasztott. Vállalom a rám ruházott tisztséget és lelkem egész erejével rajta leszek, hogy a nekem előlegezett bizalmat kiérdemeljem, magam erre méltóvá tegyem.

Jól tudom, hogy nehéz munkára vállalkozom. Rendszeres viszonyok között, pl. a világháboru előtti időben, talán nem volt olyan nagy feladat egy ilyen kis egyesület ügyeit intézni. Ma azonban súlyos időket élünk. A hosszú, gyilkos háboru után áldatlan békét élünk, talán rosszabbat a háborunál. Megcsonkított, kirabolt országunk belső élete is vajudik. Ahova, nézünk, áldatlan személyi és osztályharc tárul szemünk elé. Aki pedig a párt, az osztály élére áll, hamar felmorzsolódik. A szellemi élet pang, — hiszen harc folyik mindenütt, ha nem is hangos a levegő a csatazajtól, pedig: inter arma silent musae. Tudom, hogy az én személyem is felmorzsolódik. Mégis vállalom a munkát, mert amióta mint tanítóképző tanár működöm, sohasem ijedtem meg a felelősségteljes, nehéz munkától és kötelességemet mindig hiven teljesíttem. Ha önök ily imponzans többségben az elnöki székbe ültetnek: akkor nekem elemi kötelességem ezt a tisztséget elvállalni. De más okokból is vállalom. Sohasem vettem részt pártküzdelmekben, megőriztem a teljes függetlenséget, pártatlanságot és tárgyilagosságot; nem is vagyok fiatal, az öreg ember megértőbb, hiszen alig találok fiatalabb kartársaimban olyan hibákat, amelyeket magam is valaha el nem követtem: remélhetem tehát, hogy az egyesület békés együttműködését biztosíthatom, vagy legalább megkísérelhetem ennek a biztosítását.

Elnöki programommal tisztában vagyok. Ismerem a tanítóképzők életét három évtized óta, személyesen ismerem majdnem az

egész státust, ismerem a bajokat, tudom mi fáj, sőt ismerem a legtitkosabb vágyakat is.

Egyesületünket és feladatait három szempontból vizsgálom.

Első az *erkölcsi érték*. Ezt első sorban a hivatásunk maga képviseli. Hivatásunk a tanítóképzés. Vagyis mi képezzük azokat a nőket, férfiakat, kik életük céljául maguk elé tűzik, hogy az ország minden polgárát gyermekkorában neveljék és oktassák. Így tehát, — ha kevesen vagyunk is, — oly rendkívül nagy energiát képviselünk, mely az ország minden polgárának a lelkére, szívére kihat akkor, amikor a lélek még üres lap, a szív pedig még lágy, mint a viasz. Ezernyi tanítványunk mindmegannyi apostola a nemzetnek. Az ő segítségükkel adjuk meg minden magyar honpolgár lelkének, szívének azt az alapformát, melyet egész életén keresztül megtart; megadjuk jellemének azt a szilárd alapot, melyre a többi iskola, vagy az egyén maga ráépíthet. Ezt a hivatásunkat, úgy lehet, sokan ismerik, de még senkisé fogta fel, méltányolta és értékelte teljes jelentőségében. Hallottuk miniszteri bársonyszékből is gyakran hangoztatni, hogy a legfontosabb a népiskola; de ezek szölamok voltak és e téren a mai napig érdemleges intézkedés nem történt.

Erre különben épen csak rá akartam mutatni, most csak azt tartom meg e gondolatkörből, hogy hivatásunk az ország szempontjából nem elsőrendű, hanem a legelső, a legfontosabb kérdés, mert a népnevelés ma életkérdés. Ettől függ nemzetünk jövője; élete vagy halála.

Ezt ebben a társaságban talán nem is kell bizonyítani. Egy példára azonban mégis rá akarok mutatni. Hangos szólam ma nálunk a többtermelés. Mindenki beszél róla és mindenki ettől várja — tegyük hozzá: joggal — a nemzet talpraállását. A többtermelés szószólói azonban sokban tévednek. Mindenekelőtt abban tévednek, hogy azt hiszik, a többtermelés egy egyszerű tényezőtől függ, melyet máról holnapra elő lehet teremteni. Nagyon tévednek. A többtermelés rendkívül bonyolult kérdés: a mezőgazdasági többtermeléssel együtt kell járni a terméseket feldolgozó és értékesítő vállalatok fejlesztésének, vagyis fejleszteni kell a kereskedelmet, az ipart, mi megint a közlekedés és sok más intézmény tökéletesítését vonja maga után. Ez az egyik feltétel, a mi szemünkben a fontosabb feltétel: a nagyobbfoku intelligencia. A termés fokozásához kell az eddiginél nagyobb szakismeret, értelmesebb, logikusabb gondolkodás, fejlettebb izlés, sok erény, pl. a takarékoság, az altruizmus

és más. Ezt bizony nem lehet máról-holnapra elővarázsolni, ahhoz évtizedes, szeretetteljes, odaadó munka szükséges, mely népünk műveltségét magasabb szintűjra kell, hogy emelje.

Az intelligensebb termelő már avval is fokozza a termelést, hogy az erőket, akár a gépek, akár az állatok, akár saját izmainak az erejét gazdaságosabban használja ki. A lehető legkevesebb erő-kifejtéssel a legnagyobb munkát végezi. Erre talán kevesen gondolnak. Tovább megyek: a világháború beigazolta, hogy az intelligensebb ember a megeröltető, nélkülözésekkel járó testi munkát is jobban bírta, mint a tanulatlan, ahogyan az ember kevésbé dőlt ki, mint az állat. Eszembe jut Herman O. főhadnagya, ki csapatát az olasz háborúban rohamra vezette. Egy lövedék szilánkjá felszakította a főhadnagy testét, bele kifordult, a főhadnagy felfogta a beleit a balkezével és kötelességét az utolsó lehelletig teljesítvén, győzelemre vezette csapatát. Ilyen — mondjuk ki — emberfeletti cselekedetre csak az intelligencia képes!

Aki mindezeket végig gondolja, annak csodálkoznia kell, hogy az állam, a társadalom még mindig oly keveset törődik a népiskolával és a tanítói karral. Hivatásunk magasztossága azonban emeljen fel minket ebben a mai nyomoruságunkban is. Vessük tudatunkba, hogy a mi munkánkon nyugosznak a nemzet pillérei és nekünk össze kell fognunk valamennyiünknek, hogy vállaink e pilléreket elbirják.

Nagy erkölcsi tökélet képvisel a mi egyesületünk mint ilyen is. Még élnek köztünk egynéhányan, akik szervezésében közreműködtek. Egyesületünk történetét sokan ismerjük. Van nem egy dicső lapja. És amit elődeink kivitak, azt nekünk legalább is meg kell őriznünk. Elég, ha itt csak arra mutatok rá, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság egyenlő elbánásban részesül a középiskolai tanársággal. Ennek a kivívása annak idején nagy küzdelembe került, bármily természetesnek tessenek is ez ma. Igérem, hogy tisztviselőtársaimmal résen leszek és azt a kincset, azt az értéket okvetetlenül megőrizem és ha lehet, értékben megnövelve adom át utódomnak.

Ügyünk erkölcsi értékét más szempontból is szeretném megvilágítani. Erkölcsi értéket képvisel már maga az iskola, erkölcsi értéket képviselnek az egyes tanári testületek és erkölcsi értéke van magának az egyes tanárnak. Az egészről tevődik össze az egyesület értéke.

Az iskola régi intézmény. Értéke elsőrendű, hatása mérhetetlen, hiszen a legtöbb ember iskolába jár: mégis csodálatos, hogy

sem az iskola, sem a tanár nem részesül a társadalomtól abban a megbecsülésben, mely méltán megilletné mind a kettőt. Mind a kettőben van hiba: az intézményben és a tanárban. Az intézményt általában úgy kezelik, hogy a tanuló örül, ha az iskolának háta fordíthat és hogy végül teljesen kiábránduljon az iskolából, utolsó vizsgálója előtt rendszerint alaposan megfélemlítik. Az iskola a mumus szerepét játssza. Én 29 év előtt álltam utoljára vizsgálóbizottság előtt és higgyék el nekem, nincs olyan esztendőm, hogy legalább egyszer ne állnék vizsgálóbizottság elé. Nem tudok absolute semmit. Hideg verejték ül ki arcomon és felébredve végtelenül örülök, hogy rossz álom volt az egész! Minő rettentő nyomokat hagy az ember lelkében a vizsgától való félelem, hogy három évtized múltán is rémitgeti az embert álmában. Nos és a tanár. Hány van olyan, ki durva, gunyoros modorával segít megutálni az iskolát. Ki társait kisebbitve, az intézmény tekintélyét ássa alá... Nem folytatom! Szálljunk magunkba! Évtizedes komoly és szeretetteljes munka kell hozzá, hogy e téren javulást érezhessünk.

A másik szempont az *anyagi érdek*. Mi türes-tagadás, lelkesedésből meg nem élhetünk. Megkövetelhetjük az államtól, megkövetelhetjük a társadalomtól, munkaadóinktól, hogy a teljesített nemzetfentartó, önzetlen és valójában meg sem fizethető munkánkért annyit kapjunk, hogy megélhessünk.

Ma kilendült a társadalmi rend. Minél kisebb egy ember intelligenciája, annál kevésbé tud áldozatot hozni a közért, annál kevésbé tud megszokott életmódjáról lemondani. Mivel pedig a munkások száma tetemesen leapadt, és mégis van temérdek munka, mely nélkül különösen városokban megélni nem lehet, a munkabérek óriási mértékben felszöktek. Ma oda jutottunk, hogy olyan munkás, ki semmiféle iskolába nem járt, sőt mesterséget sem tanult, többet keres, mint a miniszter, ki az ország sorsát intézi. Ez így nem maradhat. Bizonyosra vehetjük, hogy a tisztviselők fizetését rendezni fogják. Igen fontos dolog, hogy az egyesület résen legyen és érdekeit a leghathatósabban védje.

Ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben különben fontosnak tartanám a bensőbb érintkezést a tanügyi testületekkel. Milyen szép volna, ha az ország valamennyi tanára, tanítója egy egyesületbe tömörülne. A nagy, minden érdeket átfogó egyesületen belül — mint egy nagy fa árnyékában — még serényebben, eredményesebben működhetnének a különféle speciális egyesületek. De annyi közös érdeke volna a tanítósnak, tanárságnak, hogy ily egye-

sülés rendkívül áldásos volna és én a magam részéről lelkesedéssel támogatnám.

Harmadik szempont a tulajdonképpeni iskolai ügyünk: *a nevelés és oktatás*. Az e téren felmerülő kérdések száma beláthatatlan. Még áttekinteni is bajos őket. Foglalkozhatunk szervezeti kérdésekkel. Kezdhethjük akár azzal, hogy törjük a fejünket, hogyan is lehetne legcélszerűbben elhelyezni a tanítóképző-intézeteket. Itt a tanterv. E tekintetben oly szerencsétlen helyzetben vagyunk, hogy azt sem tudjuk, hány évfolyamból áll tulajdonképen a mi iskolánk. A három alsó osztály a hat éves tanítóképző tanterve szerint tanul, de rendeletileg redukáltatott és a közoktatásügyi tanács ezidőszent az öt éves képző tantervét vizsgálja felül. A jelenlegi közoktatásügyi miniszter ur még nem nyilatkozott e kérdésben. Új vizsgálati szabályzatra van szükségünk. Itt vannak a nevelés és oktatás általános és különleges problémái. Akár azt is mondhatnám, a testi és lelki nevelés. A kettő közt nagy a különbség. A testet ma már valahogyan ismerjük. Fel tudjuk szeletelni $\frac{1}{4}$ mikron vastagságú lemezekre és a legfinomabb idegszálak strukturáját felrajzolhatjuk. De ha meggondoljuk, hogy csaknem az emberiség egész történelmi multjára volt szükség, míg egy Vesalius született, ki az emberi testet felboncolni merészelt, beláthatjuk, hogy a lélek megismerésére a hátralevő örökkévalóság szükséges. Itt még a kezdetnél tartunk és ezért oly nehéz a mi mesterségünk. A lélek formálását vállaljuk, mikor a lélekről még oly keveset tudunk.

Nem folytatom a problémák sorozatát. Ugyis olyan problémákat vettem felszínre, amelyekben az egyesület munkálkodhatik addig, amíg fennáll. Az iskola csak úgy nevelhet, ha az élethez alkalmazkodik. Az élet azonban folyton változik. Az iskolának tehát az élet változásaival lépést kell tartania. Más szóval reformokra szükség lesz mindig, csak ne akarjunk reformálni mindennap. Az iskola olyan, mint a jól berendezett gazdaság. A gazda is alkalmazkodik az élethez, az éghajlathoz, de csak a nagy évi átlagokhoz, a napi időjárás szerint nem alkalmazhatja vetésforgóját. Az iskola is alkalmazkodik az élethez, de a napi politika szeszélyeihez nem alkalmazkodhatik. Itt bölcs mérséklet kell és én e tekintetben olyan szerepet fogok játszani az egyesületben, mint amilyen szerepe van az ingaórában az ingának. Az inga kiváltja, de meg is akasztja esésében a súlyt. Én is kiváltom az energiákat, de ha szertelenül kicsapnak, megfékezem és megakasztom őket.

Az ingáról eszembe jut a nagy Gallilei, kinek vére sokat

hányt-vetett életében gyakran lázban forrhatott. De ha ott ült ingája előtt, oly nyugodtan vert a pulzusa, hogy időmérésre használhatta. T. Közgyűlés, ha én az egyesület dolgait fogom intézni, akkor nyugodtan tehetik kezüket az ütőeremre, szívem nyugodtan fog verni.

Hiszem, hogy egyet-mást sikerülni fog végleg elintézni, egyet-mást elő fogunk készíteni, némely ügyről pedig csak gondolkozni fogunk. A nagy programnak azonban van előnye is. Néha kínálkozik váratlanul alkalom valaminek az elérésére; ha az ügy elő van készítve, játszva pár perc alatt lehet elérni valamit, amit máskülönben hosszú éveken keresztül hiába iparkodott volna az ember kivívni.

Egyet kérek még. A legjobb vezérkar — bocsánat ez időszertülden kifejezésért — hadsereg nélkül ütközetbe sem bocsátkozhatik, hiába dolgozta ki a legszebb terveket. Én nagyon köszönöm tisztviselő társaim nevében is a kitüntető bizalmat, de ne higgyék, hogy azzal, hogy ránk bízták az egyesület ügyeinek az intézését, el is intézték dolgaikat és most már feléje sem kell nézni az egyesületnek. Támogassanak, kérem, lelkük egész erejével! Látogassák szorgalmasan választmányi üléseinket. Vegyenek részt a tárgyalásokban, mindenki mondja el nézetét, vitassunk meg mindent, mérjük meg az érveket és amit jónak találtunk, amit egyszer érvényre emeltünk, annál tartsunk ki egy ideig, azt respektáljuk mindnyájan. Ha az egyesületnek dolgozunk, közös ügyünkért dolgozunk. És ha az egyesületért folyó békés munkálkodásban a közösség szellemétől lesznek áthatva, ha önök, hogy úgy mondjam, mint a közösség egy szála, önként az egyesület kéréjébe helyezkednek, akkor én azt a kérést vasmarokkal két kézre fogom és ezt a kérést külső erő nem fogja összetörhetni. Ezt ígérem.

Wagner János.

TANITÓKÉPZŐI PEDAGÓGIA.

Farkas Sándor egyénisége*.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! *Farkas Sándor* melegtüzü szeméből kialudt a fény, jóságot tükröző arcából elszállt az élet. Halálával egy nemes élet, egy komoly sikerekben gazdag, értékes élet szakadt meg. A roskadozó testben a lelket már régebben csak a munka, a hivatás magasztos önérzete tartotta, a testi élet pislogó mécseséhez a szellemi erő adta a világító anyagot.

S milyen bámulatos szellemi erő volt az! Gyöngye teste meg volt törve

* Egyesületünk 1922 április 19-iki közgyűlésén tartott emlékezésed.

s mégis lankadatlanul dolgozott, fáradott, intézeteket látogatott, lelki erővel, frissességgel vezette az egyesület ügyeit; kórágán a maga erejéből felülni sem tudott, mégis élénk figyelemmel kísérte a hivatali ügyek menetét, az egyesület évi munkaprogrammján jártatta elméjét, terveket szőtt, sőt még a mai közgyűlés előkészítésének a gondolata is foglalkoztatta. Ennek az energiának, kitartó szívósságnak sokat köszönhet a magyar tanítóképzés, melynek dülőlőjén ifju korától kezdve mint lelkes, fáradni és pihenni nem tudó bajnok, mint hivatott vezér dolgos kezével mélyen szántott, sok szép és értékes kalászt aratott.

Farkas Sándor az 1894. évben lépett a tanítóképzés szolgálatába*. Akkor a tanítóképzés már eleven lüktetéssel feszegette az 1868. évi XXXVIII. törvény-cikkben megszabott kereteket, akkor már a lelkek mélyen gondolatérlelő élénk mozgalmasság nyílvánult, az országos egyesület pedig pezsgő életerejével tette keltette a pihenő erőket, sikra szólította a visszavonult gondolatokat. A znióváraljai segédtanár e mozgalmas szellemi harcok közepette, alaptermészetéhez hiven, először kritikai szemlélődéssel kísérte a harcolók seregéből felhangzó véleményeket, először orientálódott, majd célokat tűzött maga elé, irányelveket állított fel s csak ilyen előkészület után s csak akkor lépett ki a porondra, amikor a budai I. kerületi állami tanítóképző tanára lett. Ekkor teljes lélekkel, buzgó lelkesedéssel állt a harcosok táborába s programmjává tette azt az igyekezetet, hogy a közös törekvésekben, a tanítóképzés nagy ügyének mozgalmában teljes erővel, meg nem csappanó hévvel, a köznek teljesen alája rendelt akarattal helytáll s a pompéji katoná életén megváltott fogadalma módjára helyt is marad. Igéretét be is váltotta!

Nincs a tanítóképzés fejlődésére irányuló törekvéseknek olyan fázisa, melyben ott ne látnók Farkas Sándort céltudatos terveivel, odaadó, lelkes munkájával a vezetők sorában. Mint író: vezéreszméktől telített cikkeiben fejtegeti a tanítóképzés egységének szükségességét; követelően sürgeti a szakfelügyelet, a tanítóképző-intézeti tanárok képzésének, képesítésének rendezését, a tanítóképzés újjászervezését, a tanterv módosítását; kívánatosnak tartja a tanárok és tanítók továbbképzését; súlyos érvekkel bizonyítja a tanítóképzők elhelyezésének csődjét s fejtegeti azokat a nemzeti, kulturális és gazdasági nézőpontokat, melyek a tanítóképzők felállításánál feltétlenül figyelembe veendőek. Cikkeiben, tanulmányaiban logikájának boncoló erejével, mély okfejtéseivel, szellemének szárnyalásával nemcsak felvilágosít, meggyőz, irányít, tettekre buzdít, de egyuttal gyönyörködtet s az eszmék magaslatára emel. Mint szerkesztő: mozgó szellemével, gondolatéhbresztő agitálásával a tanárokat a felvetett kérdések taglalására, minél többoldalú megvilágítására sarkallja; a tanítóképzés intenzívebbé, szakszerűbbé, gyakorlatiasabbá tétele céljából felszínre vetteti s tárgyalatja a gyakorlati kiképzés ügyét, a módszeres kérdések egész sorozatát; a tanítóképzők szakszerűségének, a gyakorlati képzés szintjének emelésére megteremti folyóiratunk „Gyakorló Iskola“ című mellékletét. De még tovább megy! A *Néptanítók Lapja* „Tudományos Ismeretek“ című rovatát vezeti s ezzel nemcsak a tanítók továbbképzését szolgálja, de megvalósítja azt a nemes célt is, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok a tudományok különböző ágából vett cikkeikkel bevonuljanak igazi helyükre, a népiskolába. Mint az országos egyesület elnökségének tagja: mindenkor tevékeny részt vesz

* Életrajzi adatai a *Magyar Tanítóképző* 1922. évi 1–3. számában olvashatók.

az egyesület munkálkodásából leszűrt eredmények javaslatba foglalásában s a javaslatok megvalósítását kérő emlékiratok szerkesztésében.

E tervszerű, sokoldalú, termékeny munkálkodását a népműveltség mindenekfelett való felsőbbségébe vetett hite hevítette, annak tudata erősítette, hogy az állami életnek legfőbb faktora a népműveltség, a magyar népoktatásnak s általa a közműveltségnek tengelye a magasra helyezett, céljának tudatában teljes odaadással, szívvvel lélekkel dolgozó tanítóképzés.

Milyen tiszta öröm tölti el lelkét, mikor azt tapasztalja, hogy a tanítóképző emelésére irányuló tervszerű, fáradhatatlan törekvések valóra válnak s a tanítóképzés eszmei tartalmában a közoktatásügy faktorai között első helyre emelkedett! Mily boldog örömmel hirdeti, hogy „a nagy társadalom félig-meddig letört alakjait, a gyomron alapuló hivatottság képviselőit, a katonákat, mesterlegényeket toborzó tanítóképző, mely mint a Noé bárkája mindenkit s mindent magába fogadott, melyet a nemesi hajlandóságu nagy közönség a preparandiának gunyt és kicsinylést fedő fogalmával emlegetett, már megszűnt, mert a tanítóképző a maga ifjúságával ma már ott van, ahol művelni kell a tudományt, istápolni kell a nemzeti érzelmek el-elalvó melegét; ott van, ahol vért s életet kell ömlesztetni a társadalom zsibbadt ereibe. A magyar tanítóképző szerepet vivő, irányító erő, melynek hatása átsugárzik a békés falvak lakóinak sziverein s ott rejtőzik a rónák, halmok, hegyek, az erdők és berkek felett.“

A tanítóképzés különleges tanulmányi érdekeit szolgálta a Tanterv nyomán írt történelmi és földrajzi tankönyveivel, melyeknek uttörő érdeme kétségbe nem vonható. Büszke volt ujkori világtörténelmének tudományos rendszerére, még büszkébb volt csillagászati és fizikai földrajzára.

Ilyen nagyarányu, széleskörű s értékesnek elismert munkálkodás után érthető, hogy az Országos Közoktatásügyi Tanácsban, a Népiskolai Könyvtárakat Intéző Országos Bizottságban, a Testnevelési Országos Tanácsban tisztelet, tekintély övezte, véleményének, javaslatainak számbavehető sulya volt. E testületekben kifejtett tevékenységével is igen értékes szolgálatokat tett a magyar közoktatásügynek.

E nagy vonásokban vázolt munkakör már élesen rávilágított Farkas Sándor szervező, irányító képességeire. De hogy valóban született vezető és adminisztrátor volt, azt igazgatói, kiváltképen szakfelügyelői és főigazgatói működése bizonyította.

Mikor az 1911. évben Sebestyén Gyula kir. szakfelügyelő örökét átvette, reá várt a feladat, hogy a még embrióban levő, tíz rövid pontból álló szabályzatban körvonalozott szakfelügyelet kiépítését munkálja, annak illő helyet s kellő tekintélyt biztosítson. Ez nem volt könnyű feladat akkor, amikor a tanfelügyelők a felügyeleti jughoz még szívósabban ragaszkodtak, amikor a szakfelügyelet még csupán csak az állami intézetekre terjedt ki, amikor e kérdésben intéző körök részéről ingadozás, bizonytalanság volt tapasztalható. De őt a nehézségek nem riasztották meg, rábeszélő, meggyőző erejével, bizonyítékainak sulyával, később kartársainak hathatós együttműködésével a kultusz-kormány a felügyeleti jogkörét mindig jobban és jobban tágította, a szakfelügyelői hivatalt megszervezte, a felügyeleti jogot a hazai összes tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézetekre kiterjesztette s a hivatal sulyát, tekintélyét

növelte. E sikerekben Farkas Sándor bátor, biztos fellépésének, tárgyilagos alapokon mozgó törekvéseinek része volt.

Az Ilka-utcai három szobából álló szakfelügyelői hivatal első helyiségei azóta kibővültek, a szakfelügyelői hivatal tanulmányi kir. főigazgatóság lett, a szakfelügyelők, kir. főigazgatók száma háromra emelkedett, tanulmányi ügyköre teljesen kialakult s megszilárdult.

E szakfelügyelői, majd főigazgatói munkakörben bontakozott ki Farkas Sándor adminisztratív és kodifikáló képessége, amidőn mindazokat az eszméket, terveket, melyekért addig írásban és szóval harcolt, módja volt a gyakorlatban életre hívni. E hajlama nem is hagyta őt nyugodni. Hivatali teendői, látogatásai mellett igen gyakran önszántából is szakított magának időt egy-egy szabályzat, reformtervezet kidolgozására, melyeknek előmunkálatait gondosan őrizgette asztala fiókjában s csak akkor árulta el terveit, amikor a munkálattal már elkészült. Ily irányu tervezetei szerkesztésében óvatossággal járt el, megfontolt, körültekintő volt, gondosan figyelembe vette az eshetőségeket, a megvalósítás lehetőségét, tekintettel volt a már meglévő törvényekre, szabályzatok, rendeletek intézkedéseire; mérlegelte a szavakat, kifejezéseket; gondja volt arra, hogy a szöveg közérthető legyen, ne adjon okot félreértésekre, zavarokra. Ismert szokása volt próbájának az a módja, hogy a hivatalban hol az egyik, hol a másik előtt felolvasta tervezetét s alapos kikérdezés után meggyőződött arról, hogy valóban úgy érthető-e a tervezete, amint ő annak értelmét kigondolta. Tanácsokat szívesen fogadott s azokat honorálta is. Alkotó munkájában nem szívesen utánozta a külföld hasonló tárgyú rendelkezéseit, a hazai viszonyok lebegtek szemei előtt.

Főigazgatói teendői körében bőven kínálkozott alkalom kodifikáló hajlamának kielégítésére. A kir. főigazgatók összhangzó munkájának eredménye a Rendtartási Szabályzat, a Tanszerbeli és Könyvtári felszerelésre vonatkozó Utasítás, az Apponyi Kollégium Rendtartásának, Képesítő-vizsgálati Szabályzatának, a női kézimunka tanítónői képesítő vizsgálatra vonatkozó Szabályzat, a Tanmenetek szerkesztése, melyek megalkotásában tevékenyen kivette a maga részét. Mint még szakfelügyelő ő dolgozta át a Képesítő-vizsgálati Szabályzatot. Hogy az átdolgozás munkája valóban sikerült, annak bizonyítéka az, hogy kiadása óta egyetlen pontjára vonatkozólag sem kértek egy oldalról sem felvilágosító utmutatást. De ezeken kívül igen nagy a száma azoknak a javaslatoknak, melyeket ő külön felhívásra, más iskolafajok részére is készített. Önálló, utolsó, saját kezdeményezéséből készült reformjavaslata volt a kir. főigazgatói intézmény rendezésére vonatkozó törvénytervezet, a főigazgatói hivatal s a szakfelügyelet szervezésére vonatkozó szabályrendelet-tervezet.

Az adminisztratív ügyek intézésében biztos volt, óvatos körültekintéssel járt el, mert mindig érezte, hogy érzékeny talajon mozog; a legkényesebb természetű ügyekben is megtalálta a módot megnyugtató intézkedés fogantatására.

A főigazgatói hivatalban becsülés, szeretet, tekintély övezte, melyeket kartársi ragaszkodással, figyelemmel és megértéssel iparkodott viszonzni.

Farkas Sándor főigazgatót az állami és felekezeti intézetek egyaránt szeretettel vették körül, mert látogatásai során érezték szellemi emelkedettségét, tapasztalták a közoktatás, különösen pedig a tanítóképzés területein való teljes otthonosságát, szakképzettségének, általános műveltségének mély-

ségét, szívjóságát. Látogatásaira lelkiismeretesen elkészült, mert az volt a nézete, hogy amint a jó, lelkiismeretes tanár óráját a tanulók mindig egy-egy ismerettel gazdagabban hagyják el, úgy a főigazgatói látogatás nyomán új törekvéseknek, új gondolatoknak és felfrissült lelkesedésnek kell fakadnia. Intentionának meg is volt a sikere s ez mindenkor jóleső örömmel, megnyugvással töltötte el.

Farkas Sándor működésének egész vonalán minden megnyilatkozásából kidomborodott tanári mivolta. Tanár volt; azzá tette őt nagy műveltsége, éles judiciuma, jóságos lelke, kérlelhetlen kötelességtudása. Mestere volt a megértésnek; rábeszélő rétori erővel dolgozott; világos, logikus, üde oktatásából, társalgó, szellemes modoru komoly magyarázataiból, soha nem szünő humorából lelkének kellemé sugárzott. Stílusában, érzékileg áttüzesedett nyelvében, találó képeiben, hasonlataiban önkénytelen báj ömlött el. Tanítványaira melegen, fényesen szórta szellemének sugarait, tanítványain szeretettel csüggött s így nem csoda, hogy nem feledték el, sőt egyre növekedő szeretettel és tisztelettel övezték.

Sok szép és nemes vonás jellemzi őt mint embert.

Jó keresztény, vallásos, mondhatni bibliás ember volt, aki nemcsak sűrűn forgatta a biblia lapjait, de szívesen is vett abból idézeteket. Vallásfelekezetéhez szívósan ragaszkodott, de ment volt a türelmetlenségtől. Katolikus hitvestársát szívesen kísérte a templomba, gyakran együtt imádkozott vele, mert az imádságot a lélek felemelkedésének, az emberibb gondolkodásban való mindennapi gyakorlatnak tartotta.

Sovén magyar volt. Azzá tette őt nemcsak vére, hanem a magyar história alapos ismerete, ismereteinek világos, logikai elrendezése, szociológiai, irodalmi, világtörténelmi jártasságának biztonságja. Hütlenséget hazáján, a Magyarországon sohasem követett el. Mikor a kommün mindent romboló korszakában a kegyetlen sors vezető szerepre ítélte, lelki ereje nehéz próbát állott ki, nem egyszer kardcsörtetés, halálos életveszedelem között is magyar szível és lélekkel, tiszta erkölcsi érzéssel, férfias magyar jellemmel védte a magyar tanítóképzést az egész vonalon. A tanítóképző tanárok élő tanubizonyosságai annak, hogy a tanítóképzés intézményén csorba nem esett, a tanárságnak hivatali működése körében a hajaszála sem görbült meg.

Férfias önérzet, tiszta becsület, igazságszeretet, baráti ragaszkodás, szívjóság voltak főjellemonásai. Örök derúvel vonta be lelkét az állandó humor, a szellemes ötletesség. Szellemi előkelőségét mutatta élvezetes beszélgetési modora, mely hosszas előzmények virága volt. Mögötte volt a jó iskola, a tudás, az irodalom, a művészetek ismerete, a sok olvasás, a megfinomított ízlés, az elme elevensége. Ha a társalgáshoz megvolt az elfogulatlan, jó kedélyű társaság is, sűrű egymásutánban pattantak ki belőle a csodálatos szellemi szikrák.

A magasabb életközösség elvét vallotta; életével hirdette, hogy nem csupán az érdek és haszon kapcsai tartják össze az embereket, hanem a becsülés, az erkölcs, a szeretet, a humanizmus idegszájai is. Ezek teremtik meg az élet harmóniáját, kibékítenek minden romboló indulatot, varázsai a földön való rövid zarándoklásnak. Emberi rendeltetésében, magasabb eszményekben való hitét meg tudta őrizni. A gyakorlati élet tökéletlenségeit iparko-

dott megnemesíteni az eszményiség fénysugaraival, az eszményiséget mérsékelte a gyakorlati élet követelményeivel.

Hítvesét egész lelkéből szerette, mert körében megtalálta mindazt, ami kellemes, ami állásával, életmódjával járt, mert megértette gondolatait, törekvéseit és terveit helyesen fogta fel. Gyermekait végtelenül szerette, boldogságuk kedvéért dolgozott, fáradott értük, hogy halálakor élete szép példáját hagyja vissza.

De nem volna teljes a kép Farkas Sándor egyéniségéről, ha nem említeném meg, hogy fiatalabb korában költői sikerei voltak megjelent költeményeivel, ha elfeledném feljegyezni, hogy a zenét, a magyar népdalt végtelenül szerette s nagylitokban őrizte néhány találmányának titkát, melyeket azonban sohasem értékesített.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Mindezek együttvéve érthetővé teszik, hogy miért becsülte, miért szerette őt mindenki, aki környezetében élt; érthetővé teszik az ő nagy szellemi körének, a tanítóképző tanárok egyetemének, országos egyesületünknek a nagy veszteségét, melynek munkás szelleme, kiemelkedő díszje volt.

Halóporában is áldjuk őt s a fájdalom enyhületét keresve, azt megtaláljuk életének, erényeinek tiszteletében, munkálkodásának elismerésében. Őt, bárhogy is fáj az örök elválás, nem siratni, de példáját követni kell!

Mészáros Jenő.

Az óvónőképzés reformterve.

A tanítóképzés reformjával kapcsolatban az egyesület elnöksége az óvónőképzés reformtervének kidolgozását is az egyesület programjába vette és a feladat megoldására s általában az óvónőképzéssel összefüggő kérdések tanulmányozására megalakította az u. n. ötös bizottságot. Mikor a bizottság munkához látott, bizonyos elvek szemeltartásával mindenekelőtt megállapította az óvónőképzés reformtervezetének keretét, azaz az általa elgondolt új óvónőképző évfolyamainak számát, a képzőben tanítandó tárgyakat, ezek elhelyezését és heti óraszámukat. A bizottság munkáját igen könnyűvé tette az a körülmény, hogy a budapesti VII. kerületi áll. óvónőképző tanári kara már előzetesen, több értekezlet eredményeképpen elkészítette a maga reformtervét. Mivel pedig az ötös bizottságban az említett óvónőképző tanári kara nagy számmal van képviselve, természetesen adódott, hogy a bizottság az óvónőképző tanári karának tervezetét fogadja el a tárgyalások alapjául. Az ötös bizottság a tervezetet csekély módosítással magáévá tette s azt a reform megokolásával és irányító elvével az egyesület választmánya elé terjesztette. A választmány két ülésen foglalkozott vele. Az első ülésen igen szép számban, az ülési termet teljesen betöltve, megjelentek a székesfővárosi és a vidéki óvónők is, tanuságot tevén az óvónőképzés alakulása iránti mély érdeklődésükről. Több képviselőjük felszólalásából nyilvánvaló lett, hogy a tervezet számba vette azokat a gyakorlati követelményeket is, amelyeknek hivatott szóvéteői első sorban a különböző vidékeken már hosszabb időn át működő óvónők.

Ilyen előzmények után került a közgyűlés elé a reformterv azokkal az

elvekkel együtt, amelyek készítőit megalkotásában vezették s amelyeket a következőkben lesz szerencsénk ismertetni. Mielőtt azonban a reform megokolására, majd magára a tervezetre rátérnénk, pillantsunk vissza az óvónőképzés fejlődésében észlelhető reformtörekvésekre.

Az első óvónőképző nálunk 1837-ben nyílt meg és hosszú ideig csak férfiak a növendékei, kiknek helyét csak lassan foglalják el a nők. A képzés időtartama egy év volt. A felvétel előtt egy hónapi próbaidőn kellett átesni a növendékeknek. A képzőnek 1845-ben kelt szabályzata azt a kívánságot fejezi ki, hogy a növendékek előzetesen legalább a gimnáziumot végezzék el. Egész 1874-ig a képzők egy évfolyamuak, (ebben az évben a növendékek már mind nők), de már 1868-ban a kisedednevelők nagygyűlésén három évfolyamból álló képző mellett foglalnak állást a képzés vezetői és a működő kisedednevelők, vagy „alapnevelők“, ahogy őket a képző akkori igazgatója, Rapos József nevezni kívánta. Eötvös József báró közoktatásügyi miniszter egy 1870-ben alkotott törvényjavaslatában, amely azonban bekövetkezett halála miatt nem vált törvénnyé, az óvónőképzőt, miként a tanítóképzőt két évre akarta fölemelni. Az 1891-ben létrejött kisededóvási törvény az 1874-ben életbe léptetett két éves képzést fogadta el. A törvény megalkotása után nemsokára felvetődött az a terv, hogy az óvónőképzést a tanítóképzéssel egyesítsék. Ezt a tervet két intézetben kísérletképen rövid időre meg is valósították. Franciaországban és Angliában is bizonyos tekintetben az óvónőképzés és a tanítóképzés jelenleg is kapcsolatban van. Franciaországban a tanítónőket egyuttal kisededóvodákra is képesítik. Angliában pedig a tanítónők megfelelő tanfolyam elvégzése után kisededóvodákban is működhetnek. A kisededóvónőképzők megreformálásának kérdése nálunk, a proletárdiktatura alatti törekvésektől eltekintve, amikor ismét az egyesítés gondolata uralkodott, legutóbb 1911-ben volt napirenden. Ebben az évben ugyanis az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter felszólította a Kisedednevelők Országos Egyesületét, hogy tegyen javaslatot az óvónőképzés reformjára vonatkozóan, amire a Kisedednevelők Országos Egyesülete egy rövidre fogott javaslatot terjesztett föl, amely javaslat csupán bizonyos alapelveket ölel fel; a kisededóvónőképzést szabályozó 1891. évi XV. törvénycikk VI. fejezetének rcviziójával négy évben állapítja meg a képzés tartamát. Az áttekintésből kitűnik, hogy már régóta szűknek érezték az óvónőképzés jelenlegi keretét. A keret kitágítását ma is egyik legfőbb szükségnek érzik mind a képzők tanárai, mind pedig a működő kisedednevelők.

Az óvónőképzők jelenlegi tanterve harminc év óta van érvényben változatlanul. Már maga ez a körülmény is egész jogosan kelti fel az elavultság gondolatát, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy ezalatt a harminc év alatt az étellel együtt a tudományok is milyen nagy fejlődésen mentek át.

A bizottság és a választmány is azon az állásponton van azért, hogy az óvónőképzés sikeresebb megoldása érdekében szükséges az évfolyamok számának fölemelése és ezzel kapcsolatban a tanteiv megváltoztatása.

A bizottság tervezete szerint, melyet a választmány bizonyos változtatással elfogadott, a kisededóvási törvénynek az óvónőképzést szabályozó VI. fejezetében a következő módosítások szükségesek:

1. A kisededóvónőképző munkáját tökéletesebben fedi a kisedednevelőnőképző elnevezés. Kívánatos tehát, hogy a kisededóvónő nevet kisedednevelőnő a kisededóvónőképző nevet pedig a kisedednevelőképző elnevezés váltsa fel.

A fejlődés kezdetén, midőn arról volt szó, hogy olyan intézetek létesüljenek, amelyekben a szülői felügyelet nélkül maradt kisdedek a rájuk leselkedő veszélyektől megóvassanak, a kisdedóv elnevezés találó volt, manapság azonban az intézetekben a fejlődésnek megfelelő kisdednevelésről van szó, amely nevelésben egész természetesen benne van az óvás is. Tehát a kisdedóv intézet helyett a kisdednevelő intézet, a kisdedóvónő helyett a kisdednevelőnő, az óvónőképző helyett kisdednevelőnőképző név kifejezőbb és találóbb. A jobb elnevezésre való törekvést az egész fejlődés folyamán észlelhetjük. Angyalkert, kisgyermekiskola, elemke, alapnövelde, gyermekkert, óvoda, játékkisiskola nevekkel és még más nevekkel is találkozunk a magyar kisdednevelés történetében a kisdednevelést végző intézetek megjelölését illetőleg. Ma inkább a menedékházakra illik rá a kisdedóv elnevezés, mert ezek legfőbb tevékenysége az, hogy a munkásszülők kisdedeit megóvják addig, míg a szülők külső munkán vannak.

2. A kisdednevelőnőképzőkbe kizáróan csak nők vétessenek fel s kisdednevelőnői állásokon csak nők alkalmaztassanak.

A törvénycikk VI. fejezete kisdedóvónőképzőkről szól ugyan, de az akkori tényleges állapotnak megfelelően kisdedóvónők mellett óvókat, tehát férfiakat is említ s a lányok felvételével kapcsolatban fiukról is szól, de már a törvény alkotóinak a lelkében is erősen élt az a gondolat, hogy kisdednevelésre első sorban nők alkalmaztassanak, mert leginkább ők valók a zsengekoru gyermekek gondozására, ápolására és nevelésére s ők pótolhatják leginkább az anyai felügyeletet. Ma sem férfi óvó, sem fiú növendék nincs, midőn tehát a tervezet azon az állásponton van, hogy a képzőkbe csak nőket vegyenek föl s kisdednevelői állomásokat csak nőkkel töltsenek be, az idő folyamán kifejlődött s jelenleg általánosan elterjedt gyakorlat állapítja meg.

3. A képzőkbe rendes tanulónak csak olyan nők legyenek felvehetők, akik a középfoku iskolák legalább négy alsó osztályát sikeresen elvégezték, egészségesekek, ép testalkatúak, a 14. életévüket betöltötték, de a 19. évbe még nem léptek be s akiknek zenei hallásuk, valamint énekhangjuk jó.

A tanári testületeknek joga legyen a felvett növendékeket a kisdednevelői pályára való alkalmasságuk szempontjából bizonyos ideig vizsgálat alá venni s alkalmatlanságuk esetén elbocsátásukat foganatosítani.

4. Az évfolyamok számát a sikeresebb képzés céljából négyre kell felemelni és pedig a következő okokból kifolyóan:

a) Az az életkor, melyben a növendékek jelenleg a képzőbe kerülnek s azt elvégzik, nem alkalmas arra, hogy bennök határozott szakérdeklődést és nevelői tudatosságot lehessen kialakítani. A 14—16 éves korban a korábban bekövetkezett pubertás utóhatásai még benne rezegnek a szervezetben s utját állják az intenzívebb szellemi tevékenységnek. A fejlődő szervezet szinlyi meg, ha az iskola ekkor fokozottabb szellemi munkát és elmélyedést kíván. A szakképzéshez szükséges nagyobb fogékonyság a 16. év után áll be, akkor tehát, mikor normális körülmények között a növendékek már elhagyják az intézetet. Az önállóság is csak a 16. év után fejlődik ki.

b) A kisdednevelőnőknek megfelelő érettséget s önállóságot kívánó hivatást kell betölteniök. Szükséges tehát, hogy olyan korban kerüljenek ki az intézet hatása alól, amikor a korral kapcsolatos érettséget elérték s az önállóság már bizonyos mértékben kifejlődhetett bennök. Egy pályán sem

fordul elő, hogy 16 éves emberre valamely ügy önálló vezetését bizná rá. Szabad-e a köznevelés ügyét annyira kevésbe venni, hogy ennek megfelelő munkásaiul vegyük azokat, akiket más téren koruknál fogva még nem tekinthetnek önállóknak?

c) A képzők növendékei különböző iskolákból származnak s általában nem a legjobb tanulók; az egyirányú szakérdeklődés kifejlesztése bennök rövid idő alatt nem sikerül. A jelenlegi viszonyok között alig alakul ki érdeklődésük, máris bezárul mögöttük az intézet kapuja.

d) Az évfolyamok számának növelését és a behatóbb képzést sürgeti az a feladat is, amely a társadalomban a kisednevelőkre vár. A tervezet készítői szerint a sikeresebb népnevelés érdekében az óvónőnek a tanítóval, a lelkésszel, az orvossal és a jegyzővel együtt részt kell venni a község erkölcsi, szellemi és anyagi életének irányításában, valamint egészségügyi nevelésében. Az óvónőnek a szorosabb értelemben vett ovodai munkáján kívül hatást kell kifejtenie a község gyermekvédelmében és kisednevelésében, meg kell ismernie, föl kell használnia és meg kell nemesíteni a község, illetve a vidék gyermekjátékait, népies gyermekköltészetét és népművészetét. Erre a feladatra a képzőnek elő is kell készítenie a jelölteket, már pedig ez két év alatt, 14—16 éves korban a jelenlegi körülmények között nem lehetséges.

e) Manapság, mikor már az egészen mechanikus készséget kívánó pályákon is a középfoku iskolák nyolc osztályának elvégzését kívánják meg, mért kell oly alacsony foku kiművelésben részesíteni éppen a nevelői pályán működőket, mikor a nevelőnek az a szerepe, hogy a benne levő értékeket állandóan tovább terjessze s másokban a kívánatos szellemi és erkölcsi fejlődésnek utját egyengesse? A nevelők gondos megválasztása és alapos kiképzése a köznek egyik legfőbb érdeke.

f) Ha már most azt nézzük, hogy a jelenlegi tanterv milyen kiképzést enged meg, mindjárt látjuk, hogy az szegényes, a jelenlegi viszonyoknak már nem felel meg.

α) A szaktárgyak elhelyezése nem mondható szerencsésnek, kijelölt anyaguk pedig ma már sem mennyiségben, sem minőségben nem felel meg az igényeknek. Jelenleg a gyakorlati foglalkozás megelőzi mind a lélektant, mind pedig a neveléstant. Az első évfolyamon van heti egy óra módszertan, a második évfolyamon heti 3 óra lélektan és 2 óra módszertan. A lélektant nem lehet az első évfolyamra tenni, hiszen még a második évfolyamon is korai. A megreformált tanítóképzőben is siettek a lélektant magasabb évfolyamra tenni, mert 16 éves korban még nehezen képesek a növendékek a lélektan tanulásához elengedhetetlenül szükséges introspekcióra, figyelmöknek huzamosan magukba fordítására. Eddig a korig egy tárgy sem kívánt tőlük ilyen fajta munkát s az első erőfeszítés nehézséggel jár.

A két év alatt a gyakorlati szakképzés sem elegendő.

β) A nem szaktárgyakból az 1892. évi tanterv arra törekszik, hogy a polgári iskola négy évfolyamának megfelelő anyagot jelöljön ki szűk terjedelemben. A tantervkészítőket talán az a szempont irányította, hogy a középfoku iskolák négy alsó osztálya nyújtotta kisebb tudással jövő növendékeknek a képző megadja a négy polgáriiban elsajátítható ismeretanyagának legalább a kivonatát.

Az első évfolyamon van jelenleg magyar nyelvtan heti 3 órában, a másodikban stilisztika, poétika és irodalomtörténet együtt, szintén heti három órában. Ilyen körülmények között természetesen alig lehet arról szó, ami az irodalmi tanítás feladata t. i. költői munkák olvasásáról s a műveknek tudatos élvezésére való rávezetésről.

Történelem az alkotmánytannal együtt heti két órában szerepel az első évfolyamon. Földrajz heti két órában szintén csak az első évfolyamon van.

A természettudományok anyaga jóval csekélyebb, mint a polgári iskolában. Az első éven elintézik a természettudományokat és pedig növénytant, állattant, ásványtant, kémiát és fizikát összesen heti négy órában.

Számítan nincs. A mérés tan valószínűleg a tantervkészítés korában uralgó Fröbel-féle irány hatása alatt került heti két órában a képző tárgyai közé.

Háztartástan, gazdaságtan hiányzik a tantervből, de van ujabban közgazdaságtan heti két órában.

A rajzra, óvodai és női kézimunkára, valamint a zenére a tantervben kijelölt heti két óra kevés.

A tervezet szerint az egyetemes történet tanítását is szükségesnek tartja a képzőben a neveléstörténet, az irodalomtörténet, de az általános műveltség szempontjából is. Hasonlóképpen az egyetemes földrajznak is helyet kell foglalnia a képző tárgyai között és pedig oly mértékben, amely mértékben Magyarország földrajzi, gazdasági és politikai viszonyainak megértéséhez szükséges. A számtant és gazdaságtant nem ejtheti el a jövőbeli óvónőképző tanterve. A rajzban olyan készséget kell elérniök a növendékekkel, hogy rajzzal szemléltetni és illusztrálni tudjanak. Ehhez azonban két évi heti két óra kevés. Az óvodai kézimunkára sem elég a kijelölt idő. A növendékeket a játékszerek készítésébe is be kell vezetni s képessé kell tenni őket arra, hogy bizonyos óvodai eszközeiket önmaguk kijavíthassák. A női kézimunkára szánt idő alatt még a mostani tanterv felsorolta anyagot sem lehet feldolgozni. Az óvónőnek járatosnak kell lennie a népművészetben és saját ruháját tudnia kell elkészíteni. A hegedűkézség első fokának elsajátításához legalább is négy év szükséges, azért a hegedű órák számát is fel kell emelni a jövő képzésben. Mivel az ének egyik legfontosabb nevelő eszköz az óvodában s mivel egyáltalán nem közömbös, hogy a kisdéd mellé jól képzett és helyes tapintatu nevelő kerül akkor, mikor még zenei hallása, énekhangja és izlése fejlődni kezd, a megreformált óvónőképzőben az énekre különös gondot kell fordítani.

Mindezek alapján a tervezet a képzést a következő tárgyakkal, a következő módon kívánja megvalósítani.

A szorosabb értelemben vett szakképzés két részre oszlik: elméleti és gyakorlati részre. Az elméleti szakképzéshez tartoznak: a kisdédnevelő-intézetek és a bennök folyó foglalkozások története I. osztály heti 2 óra, a kisdédnevelés története a kisdédnevelés főbb elmélkedőinek művei alapján II. osztály heti 3 óra, mőlszertan és kisdédnevelés tan III. osztály heti 2 óra, általános- és gyermeklélektan IV. osztály heti 4 óra. Az elméleti szakképzéshez tartozik a testtan III. osztály heti 1 óra és egészségtan a csecsemőápolással IV. évfolyamon heti 2 órában.

A gyakorlati kiképzést szolgálják a próbafoglalkozások, melyek a harmadik évben heti három órát, a IV. évben pedig heti 6 órát tesznek ki. A

jelenlegi szokás szerint az első év második félévétől kezdve részt vesz egy-egy növendék egész napon át a gyakorló intézeti munkában. Szakképzést nyújtó gyakorlati tárgyakhoz tartoznak még az ének heti 2 órában az első három évfolyamon át és egy órában a IV. osztályban, karének heti 1 órában a négy évfolyamon át, hegedű heti 2 óra a négy évfolyamon keresztül, a rajz és a testgyakorlás heti két-két órán szintén a négy évfolyamon át, óvodai kézimunka a második évfolyam kivételével, ahol csak heti egy órán van heti két óra, a három éven át.

Az általános képzés tárgyai: a vallástan az első három évfolyamon heti 2 óra, a negyedikben egy óra, a magyar nyelv és irodalom heti 3 óra mind a négy évfolyamon át, egyetemes történet heti 2 órában az első évfolyamon, a magyar történet az alkotmánytannal heti 2 órában a második és a harmadik évfolyamon, egyetemes és hazai földrajz heti 2 órában az első és második évfolyamon, számtan heti egy óra az első három évfolyamon, mértan heti 1 óra az első két éven. Általános és szerves kémia ásványtannal az első éven heti 2 óra, növénytan és állattan heti 2 óra, szerves kémia heti 1 óra a II. éven, fizika heti 2 óra a III. éven, csillagászat heti 1 óra a IV. évfolyamon, gazdaságtan első évben heti 2 óra, másodikban heti 1 óra, közgazdaságtan heti 2 óra a IV. évfolyamon. Társadalomtudomány heti 1 óra a IV. évfolyamon. Női kézimunka heti két óra az első három évfolyamon.

A szakképzés heti óraszámai az első két évben 13—13, a harmadikban heti 17, a IV.-ben heti 22 óra. Az általános képzés tárgyaira jut az első, másodikban heti 17—17, a III.-ban 13, a negyedikben 8 óra.

A heti óraszámok megállapításában és a tárgyak elhelyezésében a tervezet irányadó szempontjai a következők: Egy osztályban sem lehet heti 30 óránál több óra. Az első két évben a növendékek korára és az ügyességi tárgyak természetére való tekintettel inkább a gyakorlati és ügyességi tárgyak veendőek fel, míg a nagyobb elmélyedést és érettséget kívánó tárgyak a képzés második felére esnek. Az első két évfolyamon az elméleti tárgyak közül a történeti tárgyak legyenek, mert ebben a korban főképpen ezen tárgyak iránt fogékonyak a növendékek. A szakképzés mindjárt az első évfolyamon kezdődjék s a magasabb évfolyamokban fokozatosan erősödjék. A pedagógiai tárgyak a tájékoztató történeti tárgyakon kezdődjenek. A lélektan, mint nagyobb érettséget kívánó tárgy lehetőleg későbbben tanitassék. A pedagógusokat és nevelési elveiket a pedagógusok műveiből ismerjék a növendékek, tehát a tanítás olvasmányokra támaszkodjék s a legfőbb elmékedőket ölelje föl.

Amint az elsoroltakból látszik, az általános képzés tárgyaiból a tervezet csak annyit vesz fel, amennyit fel kell ölelnie, ha a képző általános műveltséget is akar adni. E tárgyak kevés óraszámát jelenti, hogy tanítóknak nem lehet a részletekben időzniök, hanem a fejlődés, az áttekinthetőség és a gyakorlat szempontjából legfontosabb mozzanatokra szabad csak szorítkozniök. Mivel a növendékek ugyanis nehezen látnak ki a részletekből, csak ha segítségükre van a tanítás módja is; az összefüggések világos látása céljából tehát szükséges, hogy a tárgyak tanítói minél gyakrabban emeljék a növendékeket a részletek fölé.

A nem szaktárgyakat is lehetőleg a szakképzés szolgálatába állítja a tanterv és pedig úgy, hogy az anyagnak kiszemelésében azokat a részeket ragadja meg erősebben, amelyek a képzés célját jobban megvilágítják és a

kisdednevelő munkájának mélyebb megértését és tudatosabb végzését segítik. A képzőben egy tárgy sem lehet önmagáért és a tudományért.

A tárgyak felvételében és elhelyezésében a szaknevelés szempontjain kívül a tervezet bizonyos mértékben igyekszik a növendékek fejlődéséhez is alkalmazkodni s kerüli a túlterhelést azzal a gondolattal, hogy valahányszor túlterheljük az emlékezetet a test rovására, súlyesztjük az intelligencia nyíóját is.

Idegen nyelvet nem vesz fel a tervezet, mert tanítása kevés óraszám-ban úgy sem sikeres.

Kenyeres Elemér.

A beszédművészet tanítása.*)

2.

A beszédművészet tanításának tartalma. Mindenelőtt vizsgálat tárgyává kell tenni a tanító beszédjének tartalmát, majd a művészi (szónoki) beszéd tartalmát, hogy e kettőnek elemeiből kialakuljon a tanító művészi beszédének tanítási tartalma. Mi sem természetesebb, minthogy ez a vizsgálat a tanítónak csak a tanítása alkalmával használt beszédjére vonatkozik s a dolog természete-nél fogva általánosító jellegű s ekként nem egyes órák, hanem egész évi beszédjének tartalmát kell megállapítani.

Ez a hosszú időre terjedő beszéd minden részletében, minden egyes órán, a legkülönbözőbb anyaga mellett is mindig azonos természetű abban, hogy a *saját tudattartalmában lévő művelődési anyagot átadja az ifju nemzedéknek*. A művelődési anyag eszmevilága a tanító egyéniségében mint összefüggő, egységes világnézet él, melyet neki a legegységesebb alaki és tartalmi részekre kell bontania s kellő előkészítéssel átadnia. Ez a művelődési anyag értelmi, érzelmi, erkölcsi elemekből áll. Mindannyinak csaknem egyetlen közvetítő eszköze a beszéd, amelyben valósággal fel kell oldódnia a legszubbtilisabb elemeknek is. Nem más tehát a *tanító beszédének tartalma*, mint *tudattartalmának*, gondolat-, értelem- és erkölcsi világának feloldása a beszéd útján oly mértékben, hogy az mint tovább élő s fejlődő elem kerüljön a gyermeki lélekbe. Minthogy pedig mindez csaknem kizárólag a nyelv útján történik, azért a beszéd tartalmának ez a két eleme: „gondolat“ és „feloldása“, „érzelem“ és „feloldása“, egymást elválaszthatatlanul kiegészíti s a tanító munkájában egymás nélkül nem lehet el, mert mint egyenlő rangú tényező-k adják meg a tanítói egyéniséget.

A tanítói egyéniség ezek szerint attól függ, hogy miként tudja beszédjével tudattartalmát feloldani. Megvan-e abban a gondolatoknak az a könnyed felidézhetősége, amellyel adott esetekben a kérdést több oldalról is megvilá-gíthatja — mindig a kellő mennyiségben és helyen — s megvan-e hozzá nyelvének az a simulékony-sága, mely a gondolat fényét hol tompítja, hol erősíti. Ezek szerint adódnak a tanítói egyéniség *kritériumai*, még pedig mint *konstitutív* (alkotó) elem a gondolat és érzelem tartalom-bősége, *kombinatív ereje* és ezzel ellentétes hatásu *fegyelmező ereje*. Ezek azok az érzékelhetetlen belső erők, melyek a tanító tevékenységét irányítják: a gondolatok bősége mint a sokoldalúság eredménye, a gondolatok kombinatív ereje, mint a fogal-

*) Az előző közlemény a „Magyar Tanítóképző“ XXXVII. évf. 1—3. számában jelent meg.

mak tisztaságának eredménye, amennyiben a tiszta fogalmaknak világosan határolt jegyei könnyebben kapcsolódnak, de egyben gátat is vetnek a szabaddal fantázia utjának s így fegyelmező hatásúak is.

A tanítói egyéniségnek tehát „befelé“ mint logikai típusnak kell jelentkeznie, melyben a teremtő és szabályozó erő a logika törvényei szerint működik, melyben a gondolatok állandóan keresik a legtisztább formában való feloldásukat — a beszédben. Ez a föloldás azonban nem lehet mindig csak ítéleteknek, tényeknek egyszerű szavakba való átültetése, ez a gyermekre nézve oldatlan probléma. Nem lehet száraz logikai jellegű „kifelé“, mint volt „befelé“, ennek már segítségül kell vennie a beszéd művészi elemeit, amelyek a logika súlyos tételeit a fantázia könnyed formáiban feloldják. A fantázia erőteljes szerepéről lévén szó, meg kell teremtnie „kifelé“ a tanító „művészi“ (költői) típusának, mint a tanítói egyéniség *elokutiv* kriteriumának.

A művészi típus a szónok beszédjében jut kifejezésre, miért is ennek a tartalmát kell vizsgálat tárgyává tenni. A szónok a maga — egytárgyra irányított — gondolattartalmát rendszeresen csak közli s csak akkor oldja fel fentebb vázolt értelemben, ha hallgatóságának hiányos műveltsége azt kívánja, de minden körülmények között ez a „közlés“ a művészet jegyében történik; a művészet pedig mindenekelőtt egységet kíván, melyet a felfogás megalapoz, a szerkezet összetart s a kidolgozás kitölt. Minden munkája a logikának és fantáziának észokokkal és érzelmi hatásokkal ennek az egységnek, a tételnek kidomborítására szolgál, mert csak így lehet a hallgatóság lelkületébe gondolatát vagy érzelmeit átvinnie. Ezzel a szónok el is végezte a maga feladatát.

A szónok beszédjének tartalma tehát sokban azonosságot mutat a tanító beszédjének tartalmával azzal az alapvető különbséggel azonban, hogy 1. hatása — rövid időre szántan — kész jellemeket igyekszik befolyásolni, míg a tanító beszédje életre szóló jellemeket alapoz, 2. amaz ítéleteket befolyásol, emez csak rávezet ítéletalkotásokra s ezért többnyire csak fogalmakat boncol s végül 3. míg a szónok egyetlen tétel kidolgozására halmozza egész lelkének képességeit, addig a tanító az egész működési anyag alaptételeit nemcsak feloldja beszédében, de további munkája sikere érdekében arról is meg kell győződnie, vajjon életképes munkát végzett-e eddig.

A tartalmi különbségek a szónok és tanító beszédje között arra az eredményre vezetnek, hogy a tanítói beszéd tartalmába a szónoki beszéd tartalmából csak azokat az elemeket lehet átvenni, amelyek a művelődési anyag tételszerű feloldásában — hatás tekintetében — előnyére lehetnek a tanítói beszédnek. Ezek a művészi elemek, melyek részben egybe is esnek a methodika elemeivel a tanítási tervezetben: 1. a felfogás, 2. szerkezet és főleg 3. a kidolgozás.

A beszédművészet tanításának tartalma tehát az eddigi megállapítások szerint magában foglalja a logikai és művészi típusban harmonizált tanítói egyéniséget.

Már most csak az a kérdés, lehet-e ilyen tanítói egyéniséget „harmonizálni“, lehet-e tanítással ily egyéniségeket nevelni?

Az eddigi tantervek azt sejtetik, hogy nem. Hiszen nincsen meg bennük a beszédművészeti nevelés gondolata. A két vezető gondolat: a műveltségi anyagok elsajátítása és a gyakorlati irányú készségek elsajátítása mindnkább odairányult, hogy az egész képzés gyakorlatias színeket nyerjen; de

de nem gondoskodik arról, hogy a gyakorlati készségek legfontosabbja: a beszéd, mint különlegesen tanítóképzési studium, áthidaló szerepével a tengely helyzetébe kerüljön. Így előállott minden tanár részéről az elégedetlenség, mely végül a gyenge sikert a korhatárnak 2 évi kitolásával véffe megjavítani a 6 éves képzésben. Amilyen megdönthetetlen ennek az időbeli kitolásnak szükségessége és fontossága, épen olyan sajnálatos, hogy alapgondolatában nem a fenti felfogás szerint keresi a megoldást, hanem csak azzal, hogy a legtöbb tárgy anyagát kibővíti.

Ez az anyagbővítés pedig csak az esetben fogja a kívánt célt szolgálni, ha az eddiginél intenzivebb feldolgozást is nyer. A művelődési anyag tartalmának tüzetesebb boncolása élesebben rávilágít a kérdésre.

Minden művelődési anyagnak, mint általános képzési eszköznek, tudvalevően két tartalmi jegye van: a tény és az eszme, a jelenség és a szabály, mindkettő a logikai funkciók dolga. A tény kérdése módszertanilag a bemutatás, az eszméltetés pedig a vezetés dolga. A tanár és tanító legfontosabb logikai művelete. Ámde tapasztalati igazság, hogy a művelődési anyag ténybeli része lefoglalja a tanár és tanító idejének csaknem egész tartamát, miért is az eszméltető rész szinte elkallódik, avagy csak a tények vonalára kerül le, azért is, mert az eszmélés és eszméltetés valamennyi munka között a legnehezebb.

Az eszméltetés művelete nélkül pedig nincs intenzív képzés, mert a ténybeli anyag elszigetelten marad a lélekben s így képtelen lesz arra, hogy akár a régihez kapcsolódjék, akár az újat magához kösse; az ilyen anyagnak nincsen képessége arra, hogy a logika kombinatív erejét fejlessze, mert nincsen meg benne a gondolatoknak életképessége és így gondolatbőség sem fejlődhetik belőle; sőt azzal a káros hatással is jár, hogy az ténybeli anyagnak életképesség nélkül való halmozása a természetes eszmélkedésre való hajlamot is megfojtja, mivelhogy az emlékezet fogvasztja el a lelki erő legjava részét.

Nem feladata e tanulmánynak ezuttal az egyes iskolatípusok ebbeli hibáját kutatni, csak kötelessége rámutatni, hogy az anyagbővítés nem mindenkor alkalmas az eszméltetés nehéz folyamatát elősegíteni, csak abban az esetben, ha ellenszerét is programjába veszi.

Az eszméltetési folyamatnak további boncolása rávezet erre az ellenszerre is. Mert miben is áll az eszméltetés? Tapasztalat szerint nem egyéb az, mint a ténybeli kérdésnek mindenoldalú éles megvilágítása a részekre bontás, a *legegyszerűbb elemekre való szétszedése által*, majd más, szintén részekre bontott tényeknek párhuzamba állítása a problémával; következménye már maga az eszmélés vagyis az *azonos, hasonló és különböző elemeknek felismerése*, kapcsolódása illetőleg beleilleszkedése az eddigi tudattartalomba. *Az eszméltetés mikéntje adja a módszer értékét és egyben az eredmény súlyát is a növendék intellektualitásának fokában.* Az intelligencia sem lévén egyéb mint a különböző fogalmak egyes jegyeinek fenti viszonyba állítása a distinkciók útján. (Qui bene distinguit, bene docet.)

Magától megadódik tehát a felelet a kérdések amaz egyik felére, hogy lehet-e a tanítói egyéniségben a logikai típust nevelni, illetőleg a beszéd gyakorlásával jobban nevelni, mint eddigelé anélkül, s hogy vajjon ezt a lehetőséget tisztán az anyag bővítése fogja-e biztosítani?

Ámde, hogy a kérdésnek u. n. „hajlami“ része se maradjon érintés nélkül, számításba vehető a nevelendőnek személyisége is. Ismeretes a gyermeki logika aggresszív fellépése a fejlődés kezdetén; valamint ennek aránytalanul lassu haladása a tanulási évek idején, úgy hogy a képzés első évében a növendékek általános értelmi fejlettsége nem olyan foku, mint amilyenre a tanárság számít. Pedig a magyar faji jelleg előnyös vonása a józan okosság, az, hogy a megismert jelenséget kellő értékében fel tudja használni. Hátrányos tulajdonsága azonban, hogy a felismeréshez csak lassan, hosszas megfigyelés után jut el, aminek oka fejlett érzelmvilága mellett talán főleg abban van, hogy észjárása inkább a nagy vonások, a széles koncepciók, a magasabb egységek felé, mint az aprólékos analízis felé hajlik. Ez a tény kimutatható nyelvi szerkezetéből (pl. a páros testrészeket egynek fogja fel: sohasem *kezei*, csak *keze*, de *félkéz*; a személyek megjelölésénél a családnév fontosabb, mint a keresztnév, mert azt emez elé helyezi, a kelezésnél az év fontosabb a nappal stb.).

Fontos tehát, hogy a tanítói typus előfeltételeként az analízis a maga kellő mértékével helyet találjon a képzésben a kombinatív erő fejlesztése érdekében, de a jó faji tulajdonságok kiegészítéseként is; de különösen azért, mert ezek között található fel a tanítói egyéniség másik fontos jellege: a művészi hajlam, még pedig első sorban a beszédben.

A magyar nép beszéde valósággal költői jellegű nemcsak azért, mert a fogalmak nyelvi megjelölésében a fantáziának jut leginkább szerep (pl. a kancsó *füle*, a hegy *gerince*), hanem különösképen azért, mert az egyszerű ember elvontabb gondolatainak megértésére igen sokszor parabolát használ, sőt humorának is alapeleme a parabolikus megoldás, amennyiben nem mutat rá közvetlenül a felismert hasonlóságra vagy ellentétre, hanem azt rendesen egy — többnyire helyi eredetű — de mindig kéznél levő anekdotával egészíti ki. Ennélfogva a magyar beszéd költőiségének alapmotívuma a fantázia személyesítő tevékenysége, életrekeltése az élettelen világnak akár egy-egy vonással (a kerék *agya*, *talpa*), akár egész cselekménnyel (felüti fejét a nyomor), illetőleg történettel (anekdota). — Az egyszerű magyar ember beszédjének ezt a hamvas naivitását az iskola nemcsak hogy nem ápolja, hanem inkább még letörli a gyermek, az ifju lelki habitusáról a logikai beszédtypus szorgalmazásával anélkül azonban, hogy logikaivá tudná tenni, mert leginkább csak anyagot tanít.

Pedig igen fontos, elsősorban didaktikai érdek fűződik a beszéd helyes tanításához, amit a mai középfoku iskolatypus igen csak figyelmen kívül hagy. S itt mindjárt ki kell küszöbölnünk az e kérdéshez netán hozzáfűződő torzító felfogást, mely azt mondja, hogy nem kell a magyar gyereket beszélni tanítani, hisz épen az a baja, hogy mindig csak beszél, de keveset cselekszik, meg hogy, hiába tanítgatják azt, akinek nincs hozzávaló tehetsége. Erre talán elég emlékezetünkbe hoznunk a régi tapasztalati igazságot, mely szerint „az ember költőnek születik ugyan, de szónokká válik“. (Poëta nascitur, orator fit.)

A didaktikai érdek helyes felismerése megadja egyben súlyát is a beszédművészet tanításának a tantervben. Ez az érdek azt kívánja, hogy a növendék felvevő képessége minél könnyebb és gyorsabb legyen, mert ez élvezetté teszi tanár és tanítvány közös munkáját. A növendék felfogó képessége progresszive nő a tanulmányi évek emelkedésével — ha azt az alsó fokon lelkiismeretes

körültekintéssel és hozzáértéssel megalapoztuk. A megalapozás művelete sorrendje szerint a következő: a tanár segítségével a tanítványban megindítandó konstruktív folyamat (percepció, appercepció, systema), majd az e folyamat életképességét bizonyító elokutív (kifejező) tevékenység a tanítvány részéről, amivel be is fejeződik a didaktikai eljárás. A punctum salicus tehát az életképességet bizonyító beszéd, mely a gondolatot formailag is teljessé teszi. Ha tehát ezt az életképességi bizonyítékot elhanyagoljuk, rosszul alapozunk általános didaktikai szempontból, de még rosszabbul a tanítói egyéniség nevelése szempontjából. Amint kétségtelen, hogy csak világos gondolatok találnak világos megnyilatkozásra, azonképen igaz ennek a tételnek a megfordítottja is, hogy t. i. csak világos „kifejező” beszéd nevel világos gondolat sorok alakítására. Az „anyag” tudásának hajszolása a kifejező készség rovására még sohasem vezetett életképes, csak emlékezeti tudásra, amely előbb-utóbb összeomlik. Ellenben a beszédképesség szakszerű fejlesztése a tudás és érzés világának hatékony formájaként ez emelkedett lelkületű tanítói egyéniséghez vezet.

A fenti fejtegetések eredményeként megállapítható tehát, hogy a beszédművészet tanításának tartalma magában foglalja a tanítói egyéniség kialakítására vonatkozó eljárást azzal, hogy kifejleszti a beszédművészet szakszerű ápolásával gyakorlati úton a jelölt természetes logikai és fantáziái folyamatait a tanító konstitutív és elokutív erőivé.

3.

A beszédművészet tanításának terjedelme. A cél és tartalom fenti megállapítása rámutat azokra a határookra is, amelyeket a tanításnak el kell érnie. *Gyakorlás útján elsajátítandó készségről* lévén szó, a minőségi fok lesz szabályozója a mennyiségi terjedelemnek.

A minőségi kritérium az a hatás, melyet a tanító beszédjével el tud érni tanítványaiban, tekintet nélkül arra, hogy tanítás tárgyának művészi elemei is vannak-e, vagy nincsenek, avagy hogy csak az egyszerű érintkezési (rendelkezés, fegyelmzés) beszéddel éri-e el a kívánt hatást. Ez a hatás a növekedéssereg teljes lekötésében nyilvánulván, vonatkozik tehát a tanítói beszédnek éppen úgy az érintkezési formájára, mint a szó szoros értelmében vett tanítási formájára s mint ilyen, magában foglalja a beszédművészet formális (auditív) elemeit. Mint a minőségi terjedelem felső határa szerepelnek a művészi beszéd tartalmi (elokutív) elemei: a szerkezetnek és stílusnak a szóközi beszéddel határos alkalmazásában, felhasználván belőlük mindazt, ami a tanításnak, mint gondolat tartalmi feloldásnak, előnyére válik; a szóközi beszéd, mint ilyen, csak mint utolsó lépés, a tanító társadalmi és hivatali szükségletéhez alkalmazkodva, kerülhet bele ebbe a terjedelembé.

Az ekként meghatározott minőségi terjedelem különbözik tehát a szóköz-képzés szűkebb terjedelmétől, mert az különleges céljához képest kiépití művészi egésszé — teljes szabadsággal — a maga anyagát, melynek beszéd közben való hirtelen megváltoztatására vagy módosítására a hallgatóság sem igen gyakorolhat befolyást (hit, politikai szóköz); de különbözik a színész-képzés még szűkebb terjedelmétől is, mert ennek recitativ jellege tisztán a színésztől idegen egyéniség alakítására szorítkozik. Ez a szűkebb terjedelem a különleges célzat mel'ett teszi lehetővé a művészi érték teljes kifejlesztését a szóköz- és színész-képzés számára, míg a tanító beszédművészeti képzése

éppen széles terjedelme miatt is az előbbi kettőnek csak alsó határával érintkezik, vagyis a tanító beszédművészeti képzésének el kell jutnia odáig, hogy alkalmazhassa a szónoki beszéd elemeit csak úgy, mint a szavaló színész megjelenítő eszközeit — a megfelelő transzponálásban.

A beszédművészeti képzés gyakorlati jellege a minőségi terjedelemhez igazodva a *mennyiségi terjedelmet is szabályozza*. Ki kell terjednie ennek a lépésnek *valamennyi tanítónövendékre*, mert az alakítandó tanítói egyéniség kritériumaiban nincsenek speciális irányzatok, csak egyetlen, a konstitutív és elocutív erőben harmonizáló tanítói typus. Minthogy azonban a növendékek személyisége a logikai és művészi typus sokféle változatában jelentkezik, szükséges, hogy a képzés a személyiségekhez alkalmazkodjék vagyis *egyénivé* váljék oly értelemben, hogy teljesen az egyén kívánta mennyiségben és összetételben részleteződjék a tanítás gyakorlati anyaga. Ez a követelmény egyben meghatározza a képzésnek, mint *különlleges studiumnak önálló életképességét*, amely studium nem lehet semmiféle tárgynak függeléke, mint azt az új tantervjavaslat (az 1920. évi 6 osztályu) tervezi, hanem a megfelelő tárggyal koordinálva külön óraszámmal szereplő új gyakorlati studiuma a megújuló tanítóképzésnek.

Mint új studium, nem fog teherként nehezedni az új tantervjavaslat kiszélesített anyagtömegére, mert tartalmi vizsgálatának eredménye szerint ennek a kibővített ismereti anyagtömegnek is csak akkor van létjogosultsága, ha életképességének biztosítására megvan a hatásos eszköz; már pedig ez a gyakorlati studium — az eszköz — a biztosíték, amint azt az anyag alábbi részletezése igazolni fogja. Háttérbe szorítása — tizedrangú okok miatt — csakhamar éreztetné a régi bajok felujjítását s a tanítóképzésnek a régi vágányokba való visszaterelődését. Az egyetlen súlyos ok, a tárgy ujszerűsége, nem homályosíthatja el az objektív ítéletet, hogy eldobja magától a kínálkozó s mással nem igen pótolható didaktikai értéket.

Novy Ferenc.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A német nyelv tanítóképzői tanítása hasonlító módszerrel.*

A német nyelv a tanítóképzői tantervbe függelék gyanánt hasznossága miatt került bele kis óraszámmal. A hasznossági célnak azonban középfokú oktatásban (14—18 év) a direkt módszer nem éri el, mert nem simul az iskolai munka természetéhez (fiktív élmények, széleskörű, gyors ismeretszerzés, sok cumulatív anyag), hanem házi környezetre és gyermeki korra s hosszú időre támaszkodik (utánzási hajlam, tehermentes felvevőképesség, erő kifejtés hiánya, auditív hatás), s azonnal a végső gyakorlati célt óhajtja elérni (postulatum conversandi). A grammatikus módszer viszont kész nyelvi rendszerre támaszkodik, a végső elméleti fokot (ez a tudós dolga) szorgalmazza erős emlékezeti munkával, tehát az eredménnyel kezd, szabályok tanulásával (postulatum referendi) élmény helyett.

*) A március 9. és május 11. választmányi üléseken tartott előadások vázlata.

1. Helyén a középfoku iskolában csak az a nyelvtanítás van, amely ezt a tanulmányt didaktikai elvként munka révén élménnyé teszi s az iskola strukturájába a fejlődni akaró értelem gyarapítására beleilleszti. Ebben a struktúrában az egyetemes művelődési anyag között az idegen nyelv csak mint a szellemi készségek nevelő tényezője (praktikum) szerepelhet; ennek kriteriumai: a nyelv tanulmánya és egyidejű alkalmazása (postulatum studii et applicandi).

2. Ez a tanulmány nagyrészt vizuális jellegű, olvasmányra és írásra szorítkozik. Alapjában az anyanyelvhez tapad, tehát annak ismeretére kell támaszkodnia, illetőleg hiányait kipótolnia; mindez a két nyelv szerkezetének gyakorlati megismerésére vezet, mert azoknak *sajátságait* (idioma) *össze kell hasonlítani*, hogy a gondolat azonossága a kétféle formában is megmaradjon. A hasonlítás szellemi műveletének ismert objektív tényezője az anyanyelv, ismeretlen, tehát tanulmányozandó az idegen; szubjektív tényezői: alaki, majd tartalmi felismerés, megállapítás (azonosság, ellentét, eltérés), szabályok elvonása (együttesen a tanulmány = studium).

3. Az alkalmazás: a levont szabályok (tehát elmélet) ismételt életre-keltése (applicatio); ennek tényezői a fentiekén kívül az emlékezet és funkció. Utóbbinak sajátága, hogy az ismert szabályok egész tömegének *egyszerre való alkalmazását* követeli meg s ezért mint legfejlettebb aktivitás egyben végső didaktikai cél is. Az alkalmazás helyességének ellenőrzése utólagos összehasonlítás alapján bírálattal történik.

4. Ebből a munkából fakadó didaktikai értékek: a gyakorlati nyelvtudatosság, disztinkcióbeli készség, értelmi fegyelmezettség, az okokra támaszkodó bírálat alapján a szellemi munka diagnózisa, aktivitás s végeredményében mint egyuttal legértékesebb tanítói kvalitás is, a simultan koncepció.

5. Alaki fokozatai: 1. német szöveg tanulmány egyidejű nyers magyar fordítással; 2. magyar szöveg tanulmány (magyaros fordítás); 3. *a)* németre fordítás, *b)* a lehetőség szerint német beszéd is; 4. bírálat a hibatypusok megjelölésével (emlékezetű, felismerési, idiomatikus).

A módszer alapja a hasonlításon induló szellemi erő kifejtésében, ebből fakadnak elvei is: objektíve az *anyagban rejlő ellenállás* legyőzése, szubjektíve a szellemi erők reánelvése (adaptatio), abban a felfogásban, hogy a munka akadályok legyőzése lévén, sikere csakis egyrészt az ellenállás aprózásában, másrészt s egyidejűleg az erők fokozatos emelésében rejlik.

6. Az ellenállás legyőzését a nyelvi anyagnak a cél szerint való analízise és elrendezése teszi lehetővé.

A nyelv „anyaga“ szókincsből és szerkezetből áll. A hasonlító módszer szempontjából nagyobb fontossága van a szerkezetnek, mert annak elemei: a ragok, képzők és szórend *állandóak* (ezek idiomák, alakiak vagy tartalmiak); a szókincs ellenben a szerkezeten belül esetleges, *változó* eleme a nyelvnek és ezért szempontunk szerint kisebb fontosságú, mert emlékezet, szorgalom és idő kérdése. Különösen vonatkozik ez a selektív, fogalom, tulajdonság és szám alapszavakra, miért is a szókincznek ez a csoportja a nyelv *lexicális* eleme. A szókincznek másik csoportja azonban (határozószók, a stílizáló jellegű kötőszók, indulatszók, viszonyt jelzők, helyettesítő) állandóságukkal már a szerkezet körébe tartoznak s ezért a gondolat kifejezés lényeges elemei, a vizsgálat tárgyai, tehát *examinálási elemei* a nyelvnek.

7. Az examinális anyagnak fokozatos alkalmazása a magyar nyelvi idiomákhoz adja meg az anyag tanmenetszerű *elrendezésének elvét.*

8. A *reánevelés* problémájához tartozik :

a) a *haladás* kvalitatív jellegű biztosítása úgy a képzés egész idejére, mint egyes évre nézve. E célból a merev caesurák helyett mozgókra van szükség, mikor is az anyagot a tanulók fejlődési lehetőségeihez képest szükség esetén át lehet vinni a következő évre is; mert fontosabb a szellemi munkát megindítani s fejleszteni, mint a tanulót az anyag után vonszolni. A terminusokkal való egyeztetés helyett a haladást abban kell szorgalmazni, hogy a nehézségek csökkenjenek az anyag terjedelmével.

Objektív feltételek: német és magyar nyelv lehetőleg egy kézben, a nyelvi szakos tanárképzés intenzívebb szak- és didaktikai képzése (mert nyelvi látókörük a polgári iskolától kezdve a képzőn át szűk mederben meg nem izmosodhatott), más conceptív jellegű tárgyak tanításának azonos didaktikai alapra helyezése.

b) a *foglalkoztatás* szintén fontos elve a reánevelésnek. Az eredményt állandósága és arányossága biztosítja, mert a célzott értékmérés minőségi koeficiensének előkészítése. Ugy a házi, mint iskolai feladatok lényeges kelleke: a gyakorlás céljának megnevezése, a szövegnek a tanulók átlagához mért, szinte receptszerűen való megfogalmazása, lehetőleg mindig témaszerűen. A tanulók önálló munkára serkentése céljából pedig a bizalom és felelősség-érzésnek felkeltése azzal, hogy minden feladatát erre vonatkozó záradékkal látja el a tanuló.

Novy Ferenc.

EGYESÜLETI ÉLET.

Főtítkári jelentés az 1922 április 19-én tartott XV. közgyűlésre.

Tisztelt Közgyűlés! A Tanítóképző-Int. Tanárok Orsz. Egyesülete 1920 november 7-én tartotta a mai megelőző közgyűlését. Az egyesületnek e 17 hónapra terjedő működésére vonatkozólag tisztelettel jelentem a következőket.

Abban a szomorú helyzetben, hogy országunk területének kegyetlen megcsonkítása folytán az ujonnan szervezett váci állami tanítóképző-intézettel együtt ma az el. isk. tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézetek együttes száma mindössze 48, míg a megszállás és a trianoni béke előtt 101 intézetben képeztek a teljes magyar államterület számára el. isk. tanítókat, tanítónőket és óvónőket: ebben a szomorú helyzetben — mondok — mint a nehéz időkben való szorosabb összetartásnak örvendetes és vigasztaló jelét kell üdvözlőnk azt a tényt, hogy a megmaradt 48 intézet kulturálisai minden előző időknél viszonylag nagyobb számmal tömörültek egyesületünk zászlaja alá. Ez a zászló immár 33 éves és erkölcsileg mindig emelkedett szellemű, tiszta munkának, mindig hazafias céloktól vezérelt művelődési törekvéseknek volt a szimbóluma. Előző közgyűlésünk óta 121 új tag lépett be az egyesület kötelékébe s ezenfelül még 4 intézet szerzetesnő tanárai testületileg mintegy 30 taggal. Kicsiny státusunkban nagy eredmény ez. Az összes tagok száma 350. Ma a korábbi állapotoknál jobban vannak együtt a tanítóképzés munkásai az

intézetek különböző jellege szempontjából is. „Concurrunt ut alant“; versenyeznek a szent tűz élesztésében és táplálásában, amint azt II. Rákóczi Ferenc győnyörű szécsényi érdemének jelmondata és allegorikus képe a fájdalmasan dicső multból — szomoru lelkünket buzdítva — felénk sugározza.

Üdvözöljük tömegesen belépett katolikus és protestáns felekezeti kollégáinkat s üdvözöljük azt az egészen új jelenséget, hogy a földmivelésügyi minisztérium illetékes ügyosztályának kezdeményezésére csatlakoztak egyesületünkhöz intézeteink gazdasági tanárai is, akiknek harmonikus közreműködésére az új tanítóképzés kiépítésében szükségünk van.

A tanítóképző kartársak törhetetlen idealizmusa mellett bizonyít, hogy nem maradt a pusztában elhangzott szó áldott emlékü elnökünk mult évi március havában országos körlevélben kibocsátott felhívása a tömörülésre. S ha volnának még kartársak — igazgatók, tanárok, gyakorlóiskolai tanítók és nevelők — akik még nem léptek be ebbe az értelmi és erkölcsi erőinket magas célokban egyesítő munkaközösségünkbe: szeretettel hívjuk és várjuk őket s kötelességévé tesszük mindenkinek, hogy ezt az üzenetet vigye magával a még kívül álló, tehát egyedül álló testvéreinkhez.

Alapszabályaink szószerint így állapítják meg egyesületünk célját: „Az egyesület célja: a tanítóképzés s általában a népnevelés ügyét figyelemmel kísérni és fejleszteni s a tanítóképző-intézeti tanárok, tanítók és tanítónők szellemi s anyagi érdekeit védeni s előmozdítani.“

E célkitűzés szempontjából vizsgálva a jelzett 17 hónap egyesületi életét, a munkánkra vonatkozó ténymegállapítások és adatok fognak választ adni arra a kérdésre, tettünk-e valamit a cél érdekében és szigorú lelkiismerettel nyugodtan zárhatjuk-e le a XIV. közgyűléstől a XV-ikig terjedő ciklust.

A beszámolást — igen rövid és tömör összefoglalás igyekezetével — három cím alá foglalom: tanulmányi problémák, szervezeti kérdések, személyzeti ügyek. A bővebb részletezést és kommentálást mellőzhetővé teszik a Magyar Tanítóképző minden számában közzétett jelentéseim s az a szinte páratlan jelenség, hogy a legfőbb munkálatokban az egyesület tagjainak oly nagy száma vett részt, hogy csaknem minden jelenlevő tagtárs rögtönözve helyettesíthetne jelentő tisztemben. Összefoglaljuk azonban a dolgokat az egyesület története számára.

I. Tanulmányi problémák. A tanítóképzés fejlesztésének lelkes szándékával alkottuk meg a vallás- és közoktatásügyi minisztérium megbízásából a hatévolyamu tanítóképző tantervét. A tanterv alapelveit és az óratervet az 1920. évi november hó 7-én tartott közgyűlés állapította meg s a választmány a közgyűlésnek határozatait mindenben szemelőtt tartotta és végrehajtotta. Ha utalok tantervi munkálatainknak a „Magyar Tanítóképző“ 1921. évi 1—4. számában megjelent tüzetes ismertetésére („Adatok a hatévolyamu tanítóképző tantervének munkálataihoz“), akkor most nem kell szólanom a 16 tantervi szakbizottságnak, a választmánynak és az egyeztető bizottságnak egységesen organizált és az elnök által szigorú tervszerűséggel kormányozott hatalmas munkájáról, amely tartott 1920. november hó 22-ikétől 1921. március hó 18-ikáig, vagyis teljes négy hónapig s összesen 20 választmányi gyűlés s mintegy 60 bizottsági értekezlet komoly tárgyalásait jelenti. A hangyaszorgalmu munkának eredménye egy olyan tanterv, amely — bármi lesz a sorsa —

mindig dokumentuma marad a tanítóképző tanárság tudásának és ügyszere-
tetének s mellőzhetetlen kutfefe és tárháza figyelmen kívül nem hagyható
szempontoknak, gondolatoknak, eszméknek. E tanterv értékei élni és hatni
fognak s így megalkotása a tanítóképzés életében és fejlődésében minden-
képen fontos esemény.

A tanterv felterjesztése után a választmány nyomban hozzáfogott az
új tantervi utasítások előkészítéséhez, elsősorban a tanterv új diszciplináira
vonatkózan. Gondos tárgyalás alapján elkészült a beszédművészet részletes
utasítás-tervezete. Majd a biológiai gyakorlatok tervével egészítettük ki utólag
a tantervet.

Egyesületi életünk ma lezárt ciklusa tehát önzetlen, szép pedagógiai
alkotásokban kétségbevonhatatlanul *termékeny* korszaka volt az egyesületnek.

II. Szervezeti kérdések. Elsősorban felterjesztettük a vallás- és közok-
tatásügyi miniszter urhoz, illetőleg 1921. évi január hó 19-ikén küldöttségileg
nyújtottuk át a felügyeletre, a Rendtartás revíziójára és a szolgálati pragma-
tikára vonatkozó közgyűlési határozatokat. Intézkedésről ezideig még nem
számolhatunk be.

A választmány határozatából kérelmeztük egy Budapesten felállítandó
új állami tanítóképző-intézet szervezését, amihez a miniszter ur 61412—921.
sz. rendeletében hozzá is járult; ugy látszik azonban, hogy az ügy megoldása
mindezideig leküzdhetetlen akadályokba ütközött s bizonytalan időre elodá-
zódott.

Foglalkozott a választmány iskolaorvosi állások szervezésének és a
leánynevelés irányításának tárgyában beadott indítványokkal s mindkét ügyben
véleményét nyilvánította.

Végül nagyfontosságú szervezeti, de egyszersmind tanulmányi kérdés:
az óvónőképzés reformja került tárgyalás alá. A kisdedóvónőképző-intézeti
tanulmányi és szervezeti ügyekre kiküldött ötös bizottság előterjesztése alapján
három választmányi gyűlésen foglalkoztunk a kérdéssel s tárgyalásainkba
bevoltunk óvónőket is. A mai közgyűlés volt hivatva a részletesen kidolgozott
s döntésre megérlelt ügyben határozni.

Különösen ezzel válik szervezeti kérdések előbbrevitele szempontjából
is termékenyvé a lezáruló ciklus; nem méltatlan társává az egyesületi élet
előbbi korszakainak.

III. Személyzeti ügyek. Értem ezeken a státus-, szolgálati és anyagi
vonatkózasu ügyeket.

Mindenekelőtt emlékiratba foglaltuk és 1921 január 19-én küldöttségileg
átadtuk a miniszter urnak a közgyűlésnek ilyen tárgyú határozatait; sőt
kérelmünket az anyagi ügyekkel foglalkozó kilences bizottság előterjesztése
alapján a választmány határozatából félével később — július 20-án — még
részletesebb memorandumban meg is ismételtettük. Eredményről még nem
áll módunkban beszámolni.

Sikerrel járt közben az egyesület a vizsgadíjak ismételt szabályozása
és a tanári mellékfoglalkozások díjazása tárgyában.

Állást foglalt a választmány a gyakorlóiskolai kartársak nyugdíjügyének
egyöntetű rendezése, illetőleg a tanárokéval való egyenlősítése tárgyában.
Reméljük, hogy akciónk eredményre vezet.

Végül a tanári státus- és fizetésrendezésre hozta meg a választmány a

Magyar Tanítóképző legutóbbi számában közölt határozatát, melyet emlékiratban juttattunk a vallás- és közoktatástügyi miniszter urhoz, a pénzügyminiszter urhoz és a Közszolg. Alkalmazottak Nemz. Szövetségéhez.

Azt hiszem tehát, joggal állapíthatom meg, hogy az egyesület az elmúlt ciklusban a tanítóképző tanárság anyagi és erkölcsi érdekeit sem mulasztotta el, tőle telhetőleg védeni és előmozdítani s így az alapszabályok célkitűzésének minden követelményét harmonikusan törekedett megvalósítani.

Igen tisztelt Közgyűlés! 31 rendes és 1 rendkívüli választmányi gyűlés jegyzőkönyve s irattárunk egyéb, számos aktája tartalmazza vázlatos jelentésem részleteit, melyekből egy életrevaló, egészséges és becsületos kultur-szervezet képe bontakozik ki.

Sohasem érezhettünk ilyen látványon bensőbb meglepedést mint most, amikor tudjuk, hogy csak kultur-főlényvel biztosíthatjuk a nemzet jövőjét s százszoros érték minden szellemi és erkölcsi vagyónunk.

Csak egyet állapíthatunk meg fájdalmasan — ami a tegnapesti előértekezleten is kifejezésre jutott, — hogy érdemes multra visszatekintő és sajátos, hézagpótló hivatásában egyedülálló folyóiratunk terjedelmét egyre megdöbbentőbb mértékben voltunk kénytelenek csökkenteni! Osztozik a többi magyar tudományos tényező sorsában ez a mi szaklapunk is, de ez nem vigasztal meg bennünket s a legsürgősebb feladatunk lesz e bajon segíteni. Ha ez sikerül és erős akarattal sikerülni is fog — hiszen már hallottunk megoldási módot — akkor teljesítő képességében csorbitatlanul mentettük át a jövőnek a Tanítóképző Int. Tanárok Országos Egyesületét. — Kötelességünk teljesítésén örvendezve és hivatás-szeretetünket látva, bizalommal és reménnyel tekintek a jövőbe!

Kérem a mélyen tisztelt Közgyűlést, hogy jelentésemet tudomásul venni sziveskedjék.

Keszler Károly
főtítkár.

Egyesületünk munkássága.

(1922 április—december.)

Egyesületi életünk kiemelkedőbb mozzanata volt a XV. rendes közgyűlés, mely Budapesten, a Magy. Tud. Akadémia üléstermében, 1922 április hó 19-én folyt le Dékány Mihály alelnök elnöklete alatt. A megelőző nap délutánján a közgyűlésre már összesereglett tagok kivonultak Farkas Sándor sirjához a Kerepesi-uti temetőbe, hol Urhegyi Alajos a következő beszédet mondotta:

A tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének kongresszusa alkalmából jöttünk ki Hozzád kedves halottunk, Farkas Sándor, hogy letegyük sírodra megemlékezésünk virágait. Hogy kije voltál Te az egyesületnek, azt majd nálam illetékesebb más helyen fogja elmondani. Én csak azt akarom Neked elmondani mindnyájunk nevében, akik itt összegyűltünk, — hogy menyire szeretünk Téged.

Soha nem felejttem, amikor egy meghitt, baráti beszélgetés keretében felolvastad előttem azokat a szavakat, melyeket a költő ad a bujdosó Rákóczi szájába:

Mikor rég elmentem,
Visszasóhajtotok;
Mikor rég megholtam,
Akkor is sirattok!

És ha van tulvilági élet, — aminthogy nekem mélységes hitem és meggyőződés az, hogy van, akkor a Te földi salaktól immár megtisztult nemes lelked az áprilisi szellő szárnyán itt lebeg most köztünk és fülünkbe sugja: — „Mikor rég elmentem, visszasóhajtotok, — Mikor rég megholtam, akkor is sirattok!“ — Visszasóhajtunk mi Téged Sándor, mert nagyon hiányzol, visszahirunk mi Téged, mert nagyon szeretünk.

A Te ajtód nyitva állt mindenkor bármelyikünk előtt. Ha gondolatot kerestünk s nem találtuk, — elmentünk Tehozzád s a Te éles judiciumod kijelölte haladásunk utját. Ha örömünk volt, velünk örültél; ha bánatunk volt, — a Te lelked mélyéből fakadó csodálatos meleg derűd eloszlatta homlokunkról a bánat felhőit. Nem bántottál soha senkit s csak egyszer okoztál mindannyiunknak mélységes, nagy fájdalmat, — amikor azon a vigasztalan, véget érni nem akaró késő őszi éjszakán lefogtam fáradt szemeidet!

Azóta ötödfél hónap mult el! . . .

Ötödfél hónap s még mindig hallok a koporsód födelére hulló rög dübörgését, ötödfél hónap s még mindig hallok szeretted elfojtott, fel-felcsukló zokogását — s siromig fogom hallani. Ötödfél hónap s újra itt vagyunk körülöttem mind, akik szerettünk, mind, akit szerettél, itt állunk sirod körül, amelyen azóta egy Téged feledni soha nem tudó nemes lélek kezenyoma látszik, amely kéz nyomán nemsokára virágok fakadnak sirodon.

De amint a dal is mondja, melyet annyira szerettél: alig jöttünk — már is elmegyünk. A mi utaink Sándor végleg ketté váltak! Te itt maradsz, hogy pihentesd tovább meggyötört testedet, mi pedig, meditálva a mulandóságon, visszaballagunk az élet idehalló zsvijába tovább dolgozni. Meddig? — Ki tudja! Sokunknak a feje deres, sokunknak a vállán évtizedek sulya, ki előbb, ki utóbb megtörve, kifáradva, idetér megpihenni Hozzád!

De addig is válnunk kell! — Te maradsz — mi megyünk! De itt hagyunk Neked valamit Sándor! itt hagyjuk Neked azt, amivel életedben körülvettünk, itt hagyjuk Neked haló porodat is körülölelő, soha nem muló, igaz, nagy szeretetünket! És amikor e koszoru megszáradt virágait megzörgeti az alkonyi szellő, — az a mi szeretetünk szava! S amikor annak a nemes kéznek a nyomán virágok fakadnak sirodon, azokat a mi szívünkben sugárzó szeretet melege fakasztja ki!

Áldjon meg az Isten Sándor! Pihenj nyugodtan tovább mély sirod éjjelén! Aludjál csendesesen és álmodd tovább — kettétört boldogságodat! . . .

A közgyűlésen a tagok közül 100-nál többen vettek részt. Mint vendégek voltak jelen: Vass József vallás- és közokt. miniszter, Imre Sándor államtitkár, Gévy-Wolff Nándor h. államtitkár, Szücs István min. tanácsos, Balogh Jenő, a Magy. Tud. Akadémia főtitkára, Fináczy Ernő egyetemi tanár, Gyulay Ágost, a polg. isk. tanárképző főiskola igazgatója és az óvónők egyesületének nagy küldöttsége.

Az elnöki megnyitó beszéd után Kenyeres Elemér felolvasta az óvónők képzés reformjának tervezetét, amelyhez a miniszter ur is hozzászólt. Számos

hozzászólás után a közgyűlés kimondta, hogy az óvónőképzés reformját szükségesnek tartja s elfogadta az előadónak azt a javaslatát, mely az óvónőképzés időtartamát négy évre tervezi.

Ezután Mészáros Jenő mondott emlékbeszédet néhai Farkas Sándor kir. főigazgató, egyesületi elnökről, melyet lapunk más helyén közlünk.

Keszler Károly főtitkár megteszi jelentését. A közgyűlés köszönetet nyilvánít a főtitkárnak munkálkodásáért.

Marczély Kornél indítványozta, hogy a közgyűlés intézzen fölterjesztést a vall.- és közokt. miniszter urhoz a vidéki képző-intézeti tanárok főiskolát látogató gyermekeinek a budapesti áll. tanító- (tanítónő-) képző-intézetekben való elhelyezése tárgyában. Az indítványt a közgyűlés egyhangulag elfogadta.

A felekezeti tanárok sérelmei, az állami tanítóképző-int. igazgatók javadalmazása, a köztartásban résztvevő tanárok és nevelők drágasági segélye, végül a tanítóképző-intézetek célszerűbb elhelyezése tárgyában beküldött indítványokat, minthogy ezek az ügyek behatóbb tanulmányozást kívánják, a közgyűlés a válaszmány elé utalta.

A pénztárvizsgáló-bizottság jelentésére a közgyűlés a pénztárosnak megadta a felmentést, az egyesületi tagsági díjat évi 100 koronában, a lap előfizetési díját 80 koronában, a főtitkár, szerkesztő és pénztáros tiszteletdíját, további intézkedésig, egyelőre egyöntetűen évi 1000—1000 koronában állapította meg. Elhatározta továbbá, hogy az egyesület államsegélyének felemelését kéri s az egyes intézeteket megkeresi, rendezzenek lapunk javára iskolai ünnepeket.

A tisztujtás során a válaszmány előterjesztésére a tanítóképzés terén szerzett érdemeik elismeréséül a közgyűlés Scherer Sándor kir. főigazgatót, Somogyi Géza, Margittay József és Pethes János nyugalm. igazgatókat egyhangulag tiszteleti tagokká választotta meg. A négy kiváló érdemű tagtárs már az egyesület megalakításában vett részt s évtizedek óta állandó lelkes munkával támogatta az egyesületet anyagi és erkölcsi törekvéseiben s küzdelmeiben,

Az egyesület tisztikarának választása a következő eredménnyel végződött: Az elnökségre 101 leadott szavazatból dr. Gerencsér István 50-et kapott, a többi szavazat megoszlott. A közgyűlésnek az eredmény kihirdetésekor még jelenlevő tagjai 31 szavazattal 30 ellenében az alapszabályokban kifejezett „szótöbbséget“ abszolút többségnek értelmezvén, az elnök az elnöki tisztségre újabb szavazást rendelt el. Ekkor a leadott 61 szavazatból Quint József 36, dr. Gerencsér István 25 szavazatot nyervén, az elnök kihirdette, hogy az egyesület elnökévé Quint József választott meg.

Alelnökké választottak: Dékány Mihály, Quint József, dr. Magdics Ignác, dr. Veress István. Minthogy azonban Dékány Mihály az alelnöki tisztséget nem fogadta el, Quint József pedig az elnöki pótválasztáson többséget kapott, Dékány Mihály indítványára közfelkiáltással Dúzs Mária és Sarudy Ottó választottak meg alelnökké. (Mindketten, tekintettel arra, hogy az alapszabályok szerint minden választásnak titkosnak kell lennie, az alelnöki tisztségről lemondtak.)

A tisztikar többi tagja lett: Keszler Károly főtitkár, dr. Lajos Mária titkár, Molnár Oszkár szerkesztő, Szmétana József pénztáros.

A fent ismertetett közgyűlés után Quint József vezette az egyesületet. Az elnökség felterjesztette az óvónőképzés reformjára vonatkozó közgyűlési határozatot s kérte a miniszter urat, hogy az óvónőképzés reformját sürgősen napirendre tűzni s a reformmunkálatokat elrendelni méltóztassék. Egy másik beadványában kérte a vidéki tanítóképző-intézeti tanárok főiskolát látogató gyermekeinek budapesti képző-internátusokba való felvételét. Végül memorandumot terjesztett fel az igazgatók ellátása tárgyában.

A választmány megtartotta havi üléseit. Minthogy azonban a XV. közgyűlés elnök-választása állandó vita tárgya volt s az egyesület főtitkára, titkára, szerkesztője és pénztárosa is lemondott, a minden oldalról óhajtott béke érdekében a választmány többsége — az elnök által kiküldött bizottság javaslata alapján — rendkívüli tisztújító közgyűlés összehívását határozta el. A választmány e határozatát az ápr. 19-iki tisztújításnál követett eljárásnak többrendbeli tévedéseivel indokolta és hasonló hibák kikerülése végett — hogy most már közmegnyugvással találkozzék a választás — tisztújító ügyrend készítését határozta el.

A tisztújító rendkívüli közgyűlés Budapesten, az áll. óvónőképző-intézet dísztermében, 1922. december 22-én tartatott meg Gömöri Sándor elnökle alatt, 97 tag jelenlétében. Gömöri Sándor elnöki megnyitó beszédében egységes nemzeti közszellem megteremtésének szükségességét hangsúlyozta. E közszellemnek a vallásosságon, hazaszereteten és népműveltségen kell nyugodni. Széles keretek közt kifejtette azokat a reformokat, köztük a tanítóképzés reformját is, melyek népünk műveltségének emelésére alkalmasak. Majd áttért a rendkívüli közgyűlés feladatának vizolására. Felolvasta a rendkívüli közgyűlést megokoló s a választmány által előzőleg jóváhagyott deklarációt és a tisztújításra vonatkozó ügyrendi javaslatot. A közgyűlés a deklarációt tudomásul vette és az ügyrendet erre a választásra elfogadta. A főtitkár, pénztáros és szerkesztő jelentésének meghallgatása és tudomásul vétele után Scherer Sándor korelnök elnökle alatt megtartatott a tisztújítás, melynek eredménye a következő:

Elnök Wagner János, központi alelnök: Keszler Károly, vidéki alelnök: Rónai Sándor, róm. kath. alelnök: dr. Becker Vendel, protest. alelnök: dr. Veress István, főtitkár: dr. Lajos Mária, titkár: Mihalik József, szerkesztő: Molnár Oszkár, pénztáros: Szmétana József.

Scherer Sándor korelnök nagy elismeréssel méltatta az újonnan megválasztott elnök tudományos, iskolai és egyesületi érdemeit. Elnökké választása megnyugvásunkra, egyesületünk becsületére válik.

Wagner János elnöki székfoglaló beszédét lapunk más helyén közöljük.

Végül Keszler Károly előterjeszti a választmány indítványát Scherer Sándor kir. főigazgató, tiszteleti tagnak tiszteleti elnökké, Gömöri Sándor igazgató, rendes tagnak tiszteleti taggá választása tárgyában. A közgyűlés a két kiváló férfiú iránti tiszteletből az indítványt egyhangulag elfogadta.

Egyesületünk működése a rendkívüli közgyűlés óta.

Az 1922. évi december 22-iki rendkívüli közgyűlés után az új elnökség első teendője volt a közgyűlési határozatok végrehajtása. Értesítette Scherer Sándor és Gömöri Sándor egyesületi tagokat tiszteletbeli elnökül, illetőleg tagul történt megválasztásukról. Felkérte Tscheik Ernő és Farkasdy Zoltán rajztanárokat, nevezettek részére egy-egy diszokmány tervezésére. A művészi kivitelű oklevelek a május havi gyűlésen adattak át. A tisztikar vidéki tagjai is értesítették megválasztásukról.

A közgyűlés óta 5 gyűlést tartott egyesületünk. A január 19-én tartott első ülést Wagner János elnök széleskörű munkaprogrammal nyitotta meg, melyben az egyesület életét három szempontból: 1. az egyesülés ereje, 2. a tanárok anyagi érdekeinek védelme és 3. az egyesületben rejlő erkölcsi erő szempontjából tárgyalta. Tervbe vette: az alapszabályoknak modern szellemben való módosítását, részletes ügyrendnek kidolgozását, a módszeres kérdések közül a német nyelv-, slöjdnek, női kézimunka, biológiai gyakorlatoknak a mai helyzethez alkalmazott megvitatását, az iskolai és internátusi nevelés feladatának újabb, behatóbb megtárgyalását, egy-egy hazai vagy külföldi szakmunkának és folyóiratnak a gyűléseken való ismertetését, a végleges tanterv megjelenése után pedig a vizsgálati rend és szabályzatok átdolgozását. E gyűlés foglalkozott a jászberényi áll. tanítóképző-intézet tanári testületének a közgyűlésen benyújtott javaslatával is, mely a karácsonyi és fűtési szünet miatt előbb nem volt tárgyalható. A tárgyalás eredményeként az elnökség memorandumot nyújtott be a közoktatásügyi miniszterhez, hogy mindazok a tanári külön munkák, melyek a középiskoláknál már beszámítatnak a rendes óraszámába, azon felül pedig óratöbbletként díjazatnak, a tanítóképző-intézetknél is hasonló elbírálás alá essenek, továbbá díjaztassanak a tanítóképzéssel járó speciális külön munkák is. Egy-egy óratöbblet díját óránként 200 koronában kértük megállapítani. Memorandumot nyújtott be egyesületünk még a következő ügyekben: 1. Tanszermuzeum és Paedagogiai Könyvtár fenntartása és Paedagogiai Muzeummal való továbbfejlesztése; 2. folyóiratunk segélyének 150,000 koronára való felemelése; 3. a tanítóképzőintézeti tanárságot ért azon sérelem orvoslása ügyében, hogy Széman István dr. középiskolai tanár a tanítóképzőintézeti tanárok státusába neveztetett ki a VI. fizetési díjosztályba; 4. a férjes tanárnők jogfosztása ügyében, lakbérük elvesztése folytán. E kérelmek közül ezideig csupán a lapsegélyre vonatkozó nyert elintéztést, a felemelt segély 100,000 K. Két régebbi felterjesztésre a következő határozat érkezett le az elnökséghez: 1. a vidéki tanítóképzőintézeti tanároknak főiskolát látogató gyermekei nem helyezhetők el a budapesti tanítóképzők internátusában, hanem érdekelték forduljanak a Horthy Miklós-uti internátushoz; 2. az igazgatók külön díjazása és családtagjaiknak a köztartásban való részvétele nem volt engedélyezhető.

Három értékes előadás is hangzott el egyesületünkben. 1., Wagner János elnök *A többtermelés-re* vonatkozó gondolatait közölte a következő csoportosításban: a) a műveltség színvonalának emelése; b) a közegészségügy rendezése és javítása; c) a tulajdonképpeni termelés fokozása (a művelhető területek növelése, a föld termőképességének fokozása, a földterület legjobban fizető, legcélszerűbb kihasználása, a növények és állatok nem és

fajta szerinti megválasztása, nemesítése, a föld gondosabb munkálása, az állatok és növények ápolása, a termények gondosabb kezelése és megőrzése, a vetőmag és tenyészállatok kitenyésztése, a termények jobb értékesítése, feldolgozása, konzerválása, a takarékoság, a hulladékok felhasználása, a szövetkezetekbe való tömörülés, a téli idő felhasználása, a gyáripar fellendítése, a szállítások és közlekedés megkönnyítése); *d)* az állam belső konszolidációja és külső helyes orientálódása. 2. Dr. Novy Ferenc *A német nyelv didaktikai értékeiről* értekezett; ily szempontból, nem gyakorlati céllal állítaná be a nyelvet az új tantervbe. 3. Dr. Greguss Pál növényélettani kísérletek végzésére szolgáló, saját készítményű eszközzel mutatott be 11 kísérletet. Az eszköz bármely növendék által elkészíthető és igen alkalmas a tanulók munka- és kutatásvágyának felébresztésére.

A közgyűlés óta 24 rendes és 4 rendkívüli taggal gyarapodott az egyesület. A rendes tagok sorába vétettek fel: Heinbach Emmi nevelőnő, Kémeri Matild tanár, Biró Erzsébet gyakorlóiskolai tanár, Balsay Klára tanár, gyak. isk. megbízott nevelőnő, Sajovic Delfina tanár, Rituperné Nagy Vilma gyak. isk. tanár, Dworák Mária gyak. isk. tanár, Kelemen Gyuláné gyak. isk. tanár, Riesz Janka gyak. isk. tanár, Medgyesi Mariska tanár, Gokler Mária gyak. isk. tanár (valamennyien az Erzsébet-nőiskola tanárai), Gyöngyösi Erzsébet óvónő a bpesti óvónőképzőben, Neff János rk. tanítóképző-intézeti tanár (Kalocsa), Jassowszky Miklós okl. tanítóképző-int. tanár (Bpest), Szabó István rk. tanítóképző-intézeti tanár (Bpest), Schaffer Ferenc áll. tanítóképző-intézeti tanár (Jászberény), Prohászka József polg. isk. tanár (Bpest), Bahnert József, Dr. Hollendonner Ferenc, Dr. Littke Aurél, Dr. Koszó János, Dr. Dávid Lajos, Szabó Gábor polgári iskolai tanárképző főiskolai tanárok, Németh László rk. hittanár. Rendkívüli tagokul vétettek fel: Török Dezső, Polesinszky Béla, Takács Béla tanítóképző-intézeti tanárjelöltek, Székely Károly (Bpest).

Az egyesület pénztárosa felhívást intézett a tagokhoz a tagdíjak befizetése tárgyában.

Az egyesület javára a következő adományok érkeztek be: Dr. Becker Vendel, a szegedi rk. tanítóképző intézet igazgatója alelnökké történt megválasztása alkalmából 1000 K-át; a II. ker. áll. tanítónőképző-intézet egy hangverseny jövedelméből 500 K-át; a II. ker. áll. tanítónőképző önképzőköre a Petőfi-ünnepély jövedelméből 1000 K-t; a VIII. ker. áll. tanítónőképző intézet tanártestülete magánvizsgálati díját, 1600 K-át küldött be elnökségünkhöz; szíves adományaikért ismételten köszönetünket fejezzük ki.

Lajos Mária.

Az állami tanítóképző-int. tanárok rangsora 1923 május 15-én.

V. Fizetési osztály.

a) Főigazgatók.

1. Scherer Sándor, Budapest.
2. Wagner János, Budapest.
3. Sarudy Ottó, Pápa.

b) Igazgatók.

1. Köveskúti Jenő, Budapest, székesfővárosi tanfelügyelőség.

VI. Fizetési osztály.

a) Igazgatók.

1. Pálmai Lenke, főig. cím. Budapest, főigazgatóság.
2. Dúzs Mária, főig. cím. Budapest, II. ker.
3. Hodossy Béla, Sárospatak.
4. Barkáts Mária, főig. cím. Budapest, Erzsébet-nőiskola.
5. Geőcze Sarolta, Budapest, VIII. ker.
6. Párty Endre, Budapest, VIII. ker.
7. Brunovszky Rezső, Csurgó.
8. Katona János dr., Kiskunfélegyháza.
9. Tanfi Iván, Budapest, VIII. ker.
10. Szarka Lajos, Pápa.
11. Barabás Endre, Budapest, Bocskay-szövetség.
12. Serényi Anna, Hódmezővásárhely.
13. Kötse István, Budapest, székesfővárosi tanfelügyelőség.
14. Gerencsér István dr., Budapest, VIII. ker.
15. Tabódy Ida, Czinkota.
16. Kuzaila Péter, Nyiregyháza.
17. Amler Antal, Baja.
18. Quint József, Budapest, I. ker.
19. Végh József, Budapest, VII. ker.
20. Rónai Sándor, Vác.
21. Balázs Béla, Jászberény.
22. Berényi Irén, Győr.

b) Tanárok.

1. Barabásné Ribiczey Erzsébet, Hódmezővásárhely.
2. Horvay Ede, Budapest, I. ker.
3. Sztankó Béla, c. igazgató, Budapest, V. K. M.
4. Mészáros Jenő, c. igazgató, Budapest, főigazgatóság.
5. Rőszler Béla, Budapest, tanfelügyelőség.
6. Huzják Lukács, Budapest, VIII. ker.
7. Irsa Béla, Budapest, II. ker.
8. Slajchó Mihály, Budapest, tanfelügyelőség.
9. Bergmann József, Pápa.
10. Dékány Mihály, Budapest, VIII. ker.
11. Tömör Boldizsár, Csurgó.
12. Holczmann Ferenc, Győr.
13. Horváth Adolf János, Vác.
14. Kirchnerné Petrusevich Mária, Budapest, VIII. ker.
15. Répay Dániel, Budapest, II. ker.
16. Urhegyi Alajos, gyak. isk. tanító, Budapest, tanfelügyelőség.
17. Grész Ernő, Győr.
18. Jankó László, Győr.
19. Özv. Fuchsné Eitner Ludmilla, Budapest, II. ker.
20. Juhász Imre, Pápa.

21. Kraft József, Pápa.
22. Dienes Károly, Baja.
23. Szémán István dr., Budapest, I. ker.

VII. Fizetési osztály.

a) Igazgatók.

1. Pinkert Zsigmond, Budapest, Tanszermuzeum.

b) Tanárok.

1. Keszler Károly, Budapest, I. ker.
2. Mandola Aladár dr., Szeged.
3. Bocskay István, Szeged.
4. Dr. Gerencsérné Szánthó Jolán, Budapest, VII. ker.
5. H. Gál Ilona, Czinkota.
6. Kiss A. József, Baja.
7. Hegedüs Paula, gyak. isk. tanító, Budapest, I. ker.
8. Desics József, Baja.
9. Révay Ödön, Sárospatak.
10. Nyakas József, Kiskunfélegyháza.
11. Ligárt Mihály, gyak. isk. tanító, Budapest, I. ker.
12. Szenté Pál, Budapest, V. K. M.
13. Patyi István, Ujpest, polg. iskola.
14. Özv. Vlaszatyné Kiss Mária, Győr.
15. Éber Rezső, Budapest, VIII. ker.
16. Barcsai József, Baja.
17. Wohlmuth István, Baja.
18. Lépesné Bauer Irén, Budapest, II. ker.
19. Meznericsné Kiss Ilona, Budapest, II. ker.
20. Héger Lujza, Budapest, VIII. ker.
21. Hegyesi Jolán, Győr.
22. Herczegh Kamilla, Czinkota.
23. Urbányi Karolin, Czinkota.
24. Palotainé Békei Józsa, Budapest, II. ker.
25. Patyiné Láng Mária, Budapest, VIII. ker.
26. Kovács Dezső, Sárospatak.
27. Balogh Kálmán, gyak. isk. tanító, Debrecen.
28. Kristofcsák Lajos, gyak. isk. tanító, Budapest, VIII. ker.
29. Özv. Strauchné Entz Jolán, Budapest, II. ker.
30. Németh Sándor, Budapest, I. ker.
31. Sággy Tamás, Pápa.
32. Radnai Oszkár dr., Budapest, gyak. gimnázium.
33. Fliegl Kálmán, Csurgó.
34. Jaloveczky Péter, Budapest, I. ker.
35. Csiki István, Nyíregyháza.
36. Ludmann Paula, Budapest, II. ker.
37. Wolszky Emilia, Budapest, II. ker.
38. Özv. Inczéné Méray Irén, Hódmezővásárhely.

39. Nagy József dr., Budapest, Tanszermuzeum.
40. Schön István, gyak. isk. tanító, Budapest. VIII. ker.
41. Adamovichné Gludovác Emma, Hódmezővásárhely.
42. Sebőné Ujvári Ilona, Budapest, VIII. ker.
43. Pazár Zoltán, Jászberény.
44. Novy Ferenc dr., Budapest, VIII. ker.
45. Molnár Oszkár, Budapest, VIII. ker.
46. Purcsi János, Csurgó.
47. Damaszkovszkyné Mészáros Anna, gyak. isk. tanító, Győr.
48. Grau Géza, Csurgó.
49. Lengyel Gyula, Pápa.
50. Kárig Emil, Baja.

VIII. Fizetési osztály.

1. Borszékyné Nagy Julia, Budapest, VIII. ker.
2. Zoltán Géza, Győr.
3. Tscheik Ernő, Budapest, I. ker.
4. Kovács Ernő, Pápa.
5. Marczéll Kornél, Nyiregyháza.
6. Leyrer Mátyás, Csurgó.
7. Hatvani Lajos, Pápa.
8. Buday Lajos, Pápa.
9. Biró Gyula, Ujpest, polg. iskola.
10. Neubrunn Tóbiás, Nyiregyháza.
11. Ferenczy Izabella, Budapest, VII. ker.
12. Sárosi István, Budapest, Szt. József polg. iskola.
13. Barcsai Károly, Győr.
14. Pócza József, gyak. isk. tanító, Budapest, főigazgatóság.
15. Hidegh Béla, Esztergom.
16. Schönwizner János, gyak. isk. tanító, Pápa.
17. Holvédné D. Veres Julia dr., Budapest, VIII. ker.
18. Mihalik József, Czinkota.
19. Csink Ilona, Budapest, Erzsébet-nőiskola.
20. Maurer Mihály, gyak. isk. tanító, Czinkota.
21. Nagy Ferenc, Budapest, I. ker.
22. Tanács Imre, Vác.
23. Csukás Zoltán, Czinkota.
24. Zala István, Pápa.
25. Lux Gyula, Budapest, Paedagogium.
26. Kovács Ábel, Nyiregyháza.
27. Ehrlich Antal, Nyiregyháza.
28. Révész Györgyi, Győr.
29. Pécs Gyula, Sárospatak.
30. Vaskó László, gyak. isk. tanító, Győr.
31. Málnási Dezső, Jászberény.
32. Frank Antal, Budapest, I. ker.
33. Ehmann Tivadar, Budapest, Szt. József polg. isk.

34. Kövesi Jenő, Szeged.
35. Chobodiczky Alajos, Baja.
36. Csada Imre, Sárospatak.
37. Bokor Irma, Czinkota.
38. Szmetyana József, Budapest, polg. isk. tanárképző főiskola.
39. Drózdly Gyula, gyak. isk. tanító, Budapest, I. ker.
40. Kaposi Károly " " " Csurgó.
41. Tóth Mihály " " " Sárospatak.
42. Szelényi Dezső, Szeged, róm. kath.
43. Braun Angela, Budapest, VIII. ker.
44. Mesterházy Jenő, Budapest. I. ker.
45. Szabó Endre, Kiskunfélegyháza.
46. Mezei József, gyak. isk. tanító, Budapest, Tanszermuzeum.
47. Novák Eszter " " " Czinkota.
48. Bodor Dénes " " " Jászberény.
49. Kalabainé Schmidt Vilma, Budapest, II. ker.
50. Halmos Péter, gyak. isk. tanító, Jászberény.
51. Kruspér István, Budapest, Tanfelügyelőség.
52. Teszár Irén, Budapest, VII. ker.
53. Horváth István, Pápa.
54. Szalatsy Richárd, Budapest, polg. isk. tanárképző.
55. Lechnitzkyné Jancsó Gabriella, Budapest, II. ker.
56. Berzátzy László, Jászberény.
57. Fekete József, Budapest. V. K. M.
58. Ferenczy István, gyak. isk. tanító, Nyiregyháza.
59. Schaffer Ferenc, Jászberény.
60. Barabás Tibor, Pápa.
61. Lázár Károly, Sárospatak.

IX. Fizetési osztály.

a) Tanárok.

1. Téger Béla, Nyiregyháza.
2. Székely Zoltán, Csurgó.
3. Papp György, Budapest, I. ker.
4. Lajos Mária dr., Budapest, II. ker.
5. Blénessy János, Sárospatak.
6. Kostyál Ilona, Budapest, II. ker.
7. Kádár Ilona, Budapest, II. ker.
8. Albert Anna dr., Budapest, Erzsébet-nőiskola.
9. Flóra Sándor, Baja.
10. Tanai Antal, Jászberény.
11. Váradi József, Budapest, I. ker.
12. Popity Károly, Kiskunfélegyháza.
13. Pödör Béla, Pápa.
14. Bertha Mária, Czinkota.
15. Orbán András, Nyiregyháza.
16. Gergely Ferenc, gyak. isk. tanító, Pápa.

17. Sziemeiszter János, Jászberény.
18. Irtzing Ferenc, Győr.
19. Znojemszky Ferenc, Jászberény.
20. Korber Aranka, Erzsébetfalva, polg. leányisk.
21. Lukács Béla, Nyiregyháza.
22. Draskóczi Virginia, Győr.
23. Grynaeus Ida, Budapest, M. A. N. Sz.
24. Lakatos Emil, gyak. isk. tanító, Kiskunfélegyháza.
25. Radák Olga dr., Budapest, Erzsébet-nőiskola.
26. Kishonti Barna, Budapest, I. ker.
27. Hajts Ella, Czinkota.
28. Pfaltz György, Pápa.
29. Mácsay Károly, Kiskunfélegyháza.
30. Jalsovszkyné Knapp Paula, gyak. isk. tanító, Budapest, VIII. ker.
31. Abonyi Julia, Czinkota.
32. Greguss Pál dr., Budapest, Paedagogium.
33. Sebestyén Erzsébet, Budapest, II. ker.
34. Fogassy Ödön, Eger.
35. Pfeiffer Ilona, gyak. isk. tanító, Czinkota.
36. Zrinyi Aladár, Csurgó.
37. Szontágh Katalin, Budapest, II. ker.
38. Klaudy Gyula, Budapest, I. ker.
39. Kenyeres Elemér, Budapest, VII. ker.
40. Dobossy Elek, Csurgó.
41. Dohanics János, Sárospatak.
42. Geyer Béla, Szeged.
43. Rojkó Antal, Budapest, VII. ker.
44. Ágoston Vendel, Kiskunfélegyháza.
45. Dr. Josipovichné Németh Irma, Győr.
46. Gyulainé Gratz Márta, Czinkota.
47. Doby Ida, Budapest, VII. ker.
48. Roda Mária, Budapest, VIII. ker.
49. Tóth Antal, Kiskunfélegyháza.
50. Képegy Béla, Vác.
51. Farkasdy Zoltán, Budapest, VIII. ker.
52. Szilágyi János, Baja.
53. Schwartzter Irén, Budapest, II. ker.
54. Kondorossy Izabella, Czinkota.
55. Czinkovszky Kornélia, Czinkota.
56. Girtler Mária, Budapest, II. ker.

b) Mintaóvónők.

1. Bakó Irma, Hódmezővásárhely.
2. Legányi Ilona, Budapest, VII. ker.
3. Geguss Ida, Budapest, tanfelügyelőség.

X. Fizetési osztály.

1. Luibl György, gyak. isk. tanító, Baja.
2. Blaskovich Edith dr., h. tanár, Budapest, Uj Iskola.

XI. Fizetési osztály.

a)

1. Dudinszky Gyuláné, iroda s. tiszt, Budapest, főigazgatóság.

b) Nevelők.

1. Frindt László, Békéscsaba, polg. fiúiskota.
2. Jombart Adél, Czinkota.
3. Ambrózy Margit, Budapest, II. ker.
4. Horváth Károly, Kiskunfélegyháza.
5. Kövesi Gabriella, Budapest, Erzsébet-nőiskola.
6. Bozóky Károly dr., Csurgó.
7. Sziklai László, Kiskunfélegyháza.
8. Kovács Irén, Budapest, VII. ker.
9. Koczka János, Nyiregyháza.
10. Lipcsey József, Balatonfüred.
11. Ibererné Popovich Olga, Budapest. VIII. ker.
12. Steyerné Kardos Ilona, Zalaegerszeg, polg. iskola.

IRODALOM.

Dr. Weszely Ödön : *Bevezetés a neveléstudományba*. A pedagógia alapvető kérdései. Budapest, 1923. Eggenberger-féle könyvkereskedés.

E nagyjelentőségű pedagógiai munka a közelmúltban jelent meg. Értékét tartalma mutatja. Öt részből áll, Az első részben a mű írója a pedagógiában a nevelés filozófiáját látja, nemcsak pszichotechnikát s nem a kultura technikáját. Szerinte a pedagógia több, mint gyakorlati szabályok gyűjteménye. Ugyancsak e részben mélyreható szemmel vizsgálja a pedagógia viszonyát a racionalizáló törekvésekkel szemben. S ahhoz az alapvető igazsághoz jut, hogy az életet néhány egyszerű formulára kell visszavezetni, mert a pedagógia fejlődésének ez egyik legszükségesebb célja. Világos meglátással az emberiséget két külön típusra osztja: az elméleti és a gyakorlati emberre. A pedagógia összes problémáit pedig két főproblémára vezeti vissza: a teleológiaira és a methodológiaira. Éles megfigyeléssel megállapítja, hogy a pedagógiát a múltban jobbára ténytudományként művelték, holott jórészt az értékek tudománya. Az első rész második fejezetében a pedagógiát mindenoldalú körültekintéssel a tudományok rendszerébe illeszti be. Világos meghatározásai értékesek s a rendszerek táblázata könnyen áttekinthető. E részben megismertet a neveléstudományi kutatás módszereivel, a pedagógiai laboratóriumok, kísérleti iskolák, gyakorló iskolák rendeltetésével; a neveléstudomány segédtudományaival s a pedagógia felosztásának különböző alapjaival.

A második rész a nevelés fogalmának tudományos és ujszerű alapokra

helyezett tárgyalását tartalmazza. Az egyéni és társadalmi fejlődés törvényeit ismerteti s azt az irányító és tökéletesítő hatást, amelyet a nevelés a fejlődésre gyakorol. Az életfeladatok kijelölésénél a gyermeknevelésnek elsőrangu helyet biztosít. A mai szükségyszerűség tiszta meglátásával fejtegeti az internacionalizmus és nemzeti összetartozás viszonyát, a nemzeti hivatás eszméjét. Biztos tájékozottsággal ismerteti a kulturális világprogramot, a nemzeti programot s az egyénit. Negyedik fejezetében a nevelés lehetőségéről és határaitól szól. A nevelés összefüggéséről az átöröklés, a fajnemesítés kérdésével. Alapos szakavatottsággal írja meg az átöröklés tanának mai állását; érvel a nevelés lehetősége mellett s körvonalozza a nevelés jogát. Az ötödik fejezetben meghatározza a nevelés fogalmát és széleskörű pedagógiai irodalmi hivatkozással jellemzi a definíciók különböző típusait.

A harmadik rész a mű egyik legérdekesebb, legértékesebb része. A világnézet és a nevelés kapcsolatát tartalmazza. A világnézetek kialakulása s különböző fajainak mélyreható ismertetése után arra a konklúzióra jut, hogy világnézet alakítása a nevelés célja. Határozott céltudatossággal emeli ki az értékelés jelentőségét a pedagógiában, amikor azt kívánja: „Azt kell elérni, hogy az ember a konkrét esetben önkénytelenül is az igazi érték szerint reagáljon.“ „Fontos, hogy a pedagógiai elmélet elfogadatlannal tudományos vizsgálat tárgyává tegye a pedagógiai értékeket s megállapítsa a kultura egész tartalmának pedagógiai értékét.“ A harmadik fejezetben a nevelés céljával foglalkozik a történeti fejlődés alapján. Logikus gondolatmenetének eredménye az az igazság, hogy a nevelés célja a kultura. Tárgyilagos szemmel vizsgálja és állapítja meg a műveltség és a civilizáció párhuzamát, az objektív és szubjektív kultura megkülönböztetését s a kultura szerepét az életfeladatok megoldásában; végül a kulturértékek jelentőségét s a kultura egyes ágainak viszonyát az egyes értéktudományokhoz. „Egyenlően művelté nem tehetünk mindenkit, mert mindenki csak a maga lelki strukturájának megfelelő műveltség befogadására alkalmas“ — mondja egy helyen találó észrevéssel.

A negyedik részben a nevelés tényezőit ismerteti, a domináló tényezők törvényét, A gyermektanulmány történetét; a gyermekpszichológia két legfontosabb problémáját; a tehetségvizsgálatok jelentőségét; az egyéniség megismerésének utjait, szkémáit. S amit erről mond s ahogyan azt mondja, annak ugy a tanító, mint a tanítójelölt megbecsülhetetlen hasznát veszi. Ugyanilyen értékű a tanítóra az is, amit a temperamentumokról, jellemről s a jellemlapokról mond. A negyedik rész harmadik fejezetében a környezet jelentőségét méltatja. Legtanulságosabb talán az a része, mely a mai falu és nagyváros társadalmát állítja szembe a társadalmak különböző rétegződésének kritikai szemléletével. S az a rész, mely a mai társadalom műveltségének legjellemzőbb vonásait mesteri kézzel körvonalozza. S amelynek végén felveti a kérdést: „Mi legyen tehát a pedagógia szempontja? A jelen kulturájába vezesse be a növendéket minél teljesebb mértékben? Vagy ezzel szemben készítse elő egy új és jobb kultura kifejlődését a jövő nemzedékben?“ Az ötödik fejezetet a nevelőknek szenteli s itt megállapítja, hogy aki nevelő akar lenni, annak bizonyos veleszületett tulajdonságokkal kell birnia, melyeket semmiféle tanulmány meg nem adhat. — „Mi több, maga az állam, mely az iskolában való működésre a képesítést megadja, nem is kutatja azt, van-e az illetőnek rátermettsége vagy kedve? A képesítés nem is a nevelésre, hanem a tanításra szól,

bár itt sem nézik, vajjon van-e erre is különös hivatottsága s tehetsége az illetőnek.“ — Hatásában nagyfontosságú s ezért megszívlelendő igazság ez. És itt ily igazságok egész sorozatával találkozunk.

Az ötödik rész a nevelés tervének szentelt. Nagy tudásra és széleskörű, alapos tanulmányra valló készséggel ismerteti a régebbi és a modern pedagógiai irányokat. Biztos tájékozódás szempontjából megbecsülhetetlen értékű e rész a tanítóra nézve. 4. fejezetében a világpolitika és világkultúra fogalmait körvonalozza s felel arra a reánk nézve nagyjelentőségű kérdésre, hogyan történjék kulturánk egységes szervezése elvi alapon. „Mily szomorú ma az emberiség helyzete. Most a jók feláldozták életüket a rosszakért s a rosszak ki akarják irtani azt a néhány nemesebb lelket, mely a nagy világégeből itt maradt. Az emberi értelem kiméretlen ökölharca folyik, melynek megszűnését nem várhatjuk semmiféle belátástól, csak a világ egész mentalitásának megváltoztatásától.“ „Sajnos, nekünk nincs egységes közoktatásügyi és közművelődési rendszerünk. Nincs egységes közoktatásügyi szervezetünk, iskoláink legtöbbször egymásra való tekintet nélkül vannak szervezve, sokszorosán módosítva, az élet s a közigazgatás egyéb szervezeteihez kevésbé alkalmazva, s így ma is fönnáll az a szükséglet, hogy közoktatásügyünk és egész közművelődésünk egységesen, mai helyzetünknek s a mai kor szellemi színvonalának megfelelően elvi alapokon szerveztessék.“

Ezek a gondolatok s ez a kíváncsi találó és formájában szép kifejezése azoknak a gondolatoknak, érzéseknek és akarásoknak, melyek ma az oktatók és nevelők ezreinek lelkét foglalkoztatják. Ezért kétségtelen, hogy ez a könyv a pedagógia legérdekesebb és legizgatóbb kérdéseivel foglalkozik. A pedagógiai irodalomban hiányt pótol s ujszerű irodalmunkban. Rendkívül nagy anyagkört ölel fel, melyben biztos határozottsággal tájékozódik és tájékoztat. Irodalmi rovata egy-egy kérdésnek ugyszólván egész külföldi és hazai irodalmát tartalmazza. Magas szempontjainak tárgyalását nem burkolja a tudományok hagyományosan ködös légkörébe, hanem stílusának kiváló értékeivel a nagyközönségnek is érdekessé teszi. A szakemberben meg érdeklődést ébreszt a tudomány s pedagógiai kutatás iránt.

Egy modern tudós könyve ez, ki a tudomány zárt épületéből a szabadba lép; ajtót nyit, hogy az élet friss levegőjével kiszellőztesse annak poros termeit. Egy modern tudós könyve, kinek a múlt mindenoldalu, a legkisebb részletbe behatoló ismerete csak eszköz a jelen társadalom világos áttekintéséhez, fogyatékoságainak meglátásához, oktató és nevelő szükségleteinek intézményes és elvi rendszeresítéséhez összeomlott hazájának öntudatos újjáépítése céljából.

Kirchner Béláné.

*

Barcsai Károly: *A magyar tanítóképzés újjászervezése.* Győr, 1921. Nyomatott Gross Gusztáv könyvnyomdájában. 52 l.

Ez a dolgozat azokban a munkás időkben született, mikor egyesületünk a tanítóképzés újjászervezésén munkált. Közrebocsátására Farkas Sándor buzdította a szerzőt s megjelenésének anyagi föltételeit a győri áll. tanítónőképző tanártestületének lelkes ügyszeretete teremtette elő. Barcsai e könyvében az egyesület által kiadott kérdőpontok fonalán tekinti át a tanítóképzés reformját. Nagy érdeme, hogy a tanítóképzés újjáalakításának kérdésével a problema egészére kiterjedő módon foglalkozik. Igen sok kérdésben az egyesület véle-

ményével azonos megállapításokra jut, ami természetes, mert hiszen e munkálata egyike azoknak, a kérdőpontokra beérkezett válaszoknak, melyeknek feldolgozásából egyesületünk reformtervezete összetevődött. Egy pontban azonban lényegesen különbözik: amíg egyesületünk az egytagzatu képző mellett foglalt állást, szerző az új tanítóképzőt két tagozatnak kívánja látni. Szerinte az egytagozatu képző nem illeszthető be szorosan közoktatásunk mostani rendjébe. Emellett a gondosabb pedagógiai kiképzést a két utolsó év „kereteinek mélyebb szakszerű tartalommal való megtöltésétől“ várja. A beilleszthetőség és a szakszerűség mindenestre jelentős meghatározói a reformnak. E feltételek mérlegelésétől, különböző megítélésétől függ, hogy egy- vagy kéttagozatu tanítóképzés mellett foglalunk-e állást. Szerző felfogása különben annnyival is inkább tiszteletreméltó, mert nemcsak agitál a kéttagozatu képző érdekében, de felfogásának konkrét formát ad: adja a felső tagozat részletes tantervét. Dolgozatának ez a legbecsesebb része. Ez a szerző tulajdonképeni egyéni teljesítménye. Itt mutatkozik olvasottsága, szorgalma, a pedagógiában való jártassága és áttekintése. A pedagógiai diszciplinának azt a berendezését, melyet itt ad, általánosságban helyeseljük. A pedagógia összes alaptudományai kellően szóhoz jutnak. Az általa tervezett tanítóképzőből helyes szakismeretekkel ellátott tanítók kerülnének ki. A gyakorlati kiképzésre azonban nem ártott volna heti több órát szentelni. A divatos ped. jelszók is talán túlzottan szóltak bele a tanterv megállapításába. Értjük ezen az ilyen tantárgyak felvételét: szociális ped. ismeretek; a szabadoktatás elmélete és gyakorlata. Ezek nem külön ped. diszciplinák, csak részletkérdések. Mint ilyenek, a tudomány keretein belől elintézendők s nem vehetők fel külön tantárgyakul. A tantervnek felül kell emelkednie az uralkodó irányokon, jelszavakon s azon, ami az illető szaktudományban divatos. A mindenkori élet ilyen követelő fellépése a továbbképző tanfolyamokon van helyén. Itt kell elhelyezni a részletkérdéseket s az aktuális problémákat. Egészen egyéni nézetünknek adunk akkor is kifejezést, amikor a bölcséletet szintén nem tartjuk oly tárgynak, amellyel a tanítóképzőben foglalkozni kell. Bölcsélet csak annak való, aki egy tudományban főiskolai színvonalu s önálló kutatásra képesített ismereteket szerzett, vagy akit az élet hosszabb kora már kellő tanulmányokkal és sebekkel ellátott. Ezért a tanítóvá nevelés útján a bölcséletnek is inkább a továbbképző tanfolyamokon van a helye. Mindezek azonban egészen szubjektív megjegyzések, melyek nem akarnak semmit levonni szerző kétségtelen érdemeiből. Barcsai munkája fontos és értékes irat a tanítóképzés reformjáért vívott küzdelemben. Okulással és élvezettel olvastuk. Fontossága és értéke még nagyobb lesz a remélhetőleg hováhamar bekövetkező azon időkbén, amikor a tanítóképzés újraszervezése ismét napirendre kerül.

Molnár Oszkár.

*

Pethes János: *Vezérkönyv a számtanításhoz.* Tanítók és tanítónövényedékek számára az Ambros—Kociczky-féle „Példatár“-akhoz alkalmazva. Nagykanizsa, 1922. Fischel Fülöp Fiai könyvnyomdája, n. 8°, 578 l.

Hangyszorgalommal összehordott és rendezett anyag e munka, melynek minden sorából a logikusan és praktikusán gondolkodó fő elméleti és gyakorlati tudása, hosszú évek során tapasztalatokból leszűrt eredménye szól hozzánk. A magyar nyelven írt vezérkönyvek sorában ehhez hasonló nincs, a külföldi irodalomban is alig akad párja.

„Ennél a kiadásnál — mondja a szerző — első sorban nem annyira a tanítóképző, mint inkább azok a tanítók lebegtek szemeim előtt, akik a felettünk elvonuló zivatar alatt kerültek ki a tanítóképzőkből és a lövészárkokban nem hagyták ott sem a munkakedvet, sem az ember- és hazaszeretetet.“

Megtalálja a munkában kiki azt, amit keres a számtanítást illetőleg. A történelmi rész a régiek számolásáról szól. Végig kíséri a számtanítás történetét, fejlődését, különös figyelemmel a magyar számtanítás történetét fejtegetve. Ismerteti az újabb vezérkönyveket, az éles megfigyelő, a tapasztalt pedagógus bírálatát fűzve az ismertetésekhez. Meglátja mindenütt azt, ami jó és e tekintetben rendkívül gondolkodtató. Ismerteti a legjobb példatárakat.

A második rész elméletet ad. Ismerteti a számtanítás célját és anyagát. Szól az idegrendszer munkájáról a számolásnál; fejtegeti a számtan viszonyát a népiskola többi tárgyaihoz; szól az alkalmazott feladatok szerepéről, az u. n. fej- és számjegyszámvetésről. Bőven fejtegeti a különböző szemléltetési eszközöket, ezekből 53-félét ismerteti, mindenikhez bírálatot fűzve. Ismerteti a különféle „számképeket“.

Ezeket követi a számtanítás módjának fejtegetése és e részben is előtérbe lép az egész művön végigvonuló tanács: ne adjunk semmit készen, hanem úgy az eljárási módot, valamint az eszközöknek megfelelő igazságokat a gyermekekkel találtsunk ki. Gondolja meg a tanító, hogy a mindennapi életben nem gyors, hanem biztos számításra van szükség.

Szól az egységek tagolásáról. E rész didaktikai szempontból a mű legértékesebb része.

A harmadik rész az egyes osztályok anyagát dolgozza fel vázlatosan. Az I. osztály anyagának módját 50 oldalon, a II. osztályét 30 oldalon, a III. osztályét 60, a IV. osztályét 70 oldalon, az V—VI. osztályét a méréstani anyaggal együtt 123 oldalon ismerteti. Igen értékes az, amit az alapok megvetéséről és ennek módjáról mond, ügyes a tizedes- és közönséges törték fejtegetésének módja.

Értékesek — különösen tanítóképzőtanár részére — a felvetett problémák, kérdések, amelyek értékes eszmecserére adhatnak alkalmat; az ily vitatételek fejtegetését különben elő is írja a tanmenet.

A tanítóképző-infézeti szaktanár szempontjából fontos az, hogy a munka a számtanítás történetét és módszerét adja, amit az új tantervjavaslat is megkíván és e munkát a szaktanárra bizza. E tekintetben elmondhatjuk: bár minden tárgyhöz ily alapos munka állana rendelkezésünkre! Megvan a műben a tárgy módszerének története, a pszichológiai alapon nyilvánuló methodika és a gyakorlati kivételre való utasítás.

A II. kiadásban a történelmi rész bővült Bauer, Ángyán, Suppán, Beke és még néhány író munkájának felemlítésével, az elméleti rész pedig, a szó- és írásbeli számvetés, a közönséges és tizedestörték, a szemléltetési eszközök fejezeteinek kivételével — új. A gyakorlati részben új az I. osztály anyagának feldolgozása, a többi osztályok anyagában is található néhány új mintalecke és új benne a geometria módszere. Így haszonnal forgathatja e munkát a kezdő tanító, aki e munkában tapasztalt, tudatos kalauzra bizza magát; elmélyedhet benne a szaktanár és okul belőle a nevelő pedagógus is.

Sajtóhiba aránylag kevés van a munkában, csak egy a kár: a súlyok

és mértékek hivatalos jelzése helyett a felvett példákban a régi, ma már nem szokásos jelzéseket használja a szerző.

A tanítóképzés nagytudásu, kiváló gyakorlati érzékű munkása bocsátotta utnák e munkát, hogy, amint mondja, a tanítóság munkáját megkönnyítse és nemzetünk tanítás- és nevelésügyét előmozdítsa.

Kraft József.

*

Weszely Ödön: *Nevelés- és tanítástan*. Tanító- és tanítónőképző-intézetek használatára. valamint a továbbképzés céljaira. Ötödik, javított kiadás. Budapest, 1922. Lampel R., n. 8°, 239 l.

Ma már a legtöbb gondolkodónk tisztában van azzal, hogy iskolaszervezetünk átépítésénél a fősúlyt a népnevelésre kell helyezni. A jó népnevelés lelke pedig a jó néptanító. Kiképzésére kétszeresen gondot kell fordítani.

Nem szorul magyarázatra, hogy a mai idők az eddiginél is nagyobb teljesítményt várnak tanítóképzőinktől és különösen súlyos feladat elé állítják a szakpedagógust. Nehéz munkájában hathatós segítőtje lehet a tankönyviről azzal, hogy jó könyvet ad a tanulók kezébe.

A jó pedagógiai tankönyv kétféle: *vázlatos*, pusztán az emlékezet támasza és *kimerítő* kézikönyv. Mindkettőnek egymástól eltérő, de csaknem egyértékű előnyei vannak. Mai pénzü viszonyaink mellett mégis a syllabus-szerű feldolgozást lehetne előnyben részesíteni. Abban azonban nincs kétség, hogy mindkettő jóságának azonos feltétele: a nevelés rendszerének világos feltüntetése. Csak így lehet a pedagógiának barátokat szerezni, amire szerző törekszik és a nevelő-jellemek kialakulását — a tudományos pedagógiai képzés előmozdításával — lehetővé tenni.

Há ily magas szempontból nézzük e művet, amire a szerző magas személyisége is kötelez, némi csalódást érzünk. A szerző 1904. óta immár ötödik és kifejezetten „javított“ kiadással akar a tanítónövendékek igényeinek megfelelni, az átdolgozásnál azonban könyvének éppen sebezhető pontjai*) kerültek el figyelmet. Ezzel támadási felületet hagyott nemcsak a hivatalos bíráló, de a tárgyilagossá ismertetés előtt is.

Nincsen hazánkban szakpedagógus, aki ne fogadná e művet örömmel, ha egy alapos átdolgozás eliminálta volna belőle mindazt, ami miatt eddig nem használhatták teljes terjedelmében és minden részletében. Ahol ugyanis a tanár részéről a szükséges kiegészítés és átformálás meg nem történik, ott a növendékek a legjobb igyekezet mellett is egységes, világos, tette hevitő és fáradozásra buzdító pedagógus-világnézet helyett egy részeiben aránytalan, sok-sok tarka és közömbös szívföltből összerakott kép bizonytalan benyomásával hagyják el a tanítóképzőt. Egyes kérdésekről igen szép fejtegetés marad emlékezetükben, de mivel ezek izoláltak, hamarosan onnan is kihálnak. A logikai rendszer acélkereteit nem pótolhatja a könyvkötő csirize.

A tanítónak nemcsak részletismeretekre van szüksége. Látnia kell ezek tömegében az egységet. Csak így lesz pedagógiailag gondolkodó s képes ezernyi apró részletből kibén-kiben az erkölcsi jellemet kiépíteni.

A könyv részleteire itt nem térhetünk ki. Csak jelezzük, hogy az alapvetésben — noha a szerző, a IV. kiadástól eltérőleg, „ismét a rendszeres

*) V. ö.: Quint József: W. Ö.: Nevelés- és oktatástan. „Magyar Pedagogia“ 1915. évf. 191. l.

előadás menetét“ követi — leginkább érezhető a logikai rendszer hiánya. Az egymásután sorakozó essayk egynémelyikében föl-fölcsillan a haladó tudomány. Így nagy gonddal tárgyalja az állampolgári nevelést. Kár, hogy amíg e kérdéssel kapcsolatban Kerschensteinerrel háromszor is megemlékezik, addig magyar szerzőknek alig tud e terjedelmes műben helyet szorítani. Pedig a kézikönyv természetes kiegészítői elsősorban a magyar művek. Örülnünk kell, hogy ma már nem kényszerülünk minden részletnél idegenbe szaladni. A nemzetnevelést pl. — amely az állampolgári-, szociális- s mindenféle más néven nevezett nevelő-munkának kizárólagosan szükséges formája és helyes értelmezése — éppen nálunk sikerült a legmélyebben felfogni. A munka-iskola eszméjének megvitatásánál is először a magyar szerzőkre kell a növendékek figyelmét felhívni. Ezt kívánja a nemzeti önbecsülés, indokoltá teszi leromlott valutánk, szükségessé pedig növendékeink nyelvkészsége.

A neveléstani részben tömörebben lehetne megírni a testnevelés elméletét. Hiszen a növendékek ma már igen alapos testtani kiképzésben részesülnek, amit a lélektan psychophysikai része és az anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi oktatások jelentékenyen kibővítenek, az utolsó évfolyamon pedig az egészségtan betetőz.

Az elmélet és gyakorlat folytonos egymásba szövődése megvan az erkölcsi nevelésről szóló részben is. Ez azonban sem az elméletnek, sem a gyakorlatnak nem válik javára. A tanuló (olvasó) folyton elveszti a fonalat. A végén az egészről kusza képe van, a tiszta képnek csak visszaját látja s így bosszusan kimondja az ítéletét: „A pedagógia nem tudomány, csak szöfecsérlés“.

Szerencse, hogy a tanítástani rész rendszeres, bár a pedagógia legfőbb értékeinek és legáltalánosabb elveinek a részleteknél való kiemelésével még egységesebbé, az egészet egy szerves egészé lehetne tenni.

Amint a tanítástant a megismerés lélektanára és a logikára (részben esztétikára is!), úgy az erkölcsi nevelést az érzés és akarat lélektanára és az erkölcstanra kell fölepíteni. Így tapasztalatai útján fölségitjük a tanulót (olvasót) az igazság magaslatára és a megfelelő problémák kitűzésével vezéreljük vissza a gyakorlati életbe. A problémák kérdőjele a kapocs, mely minden ponton biztosítja a gyakorlat és elmélet kapcsolatát. Ezek segítségével képezzük a növendéket alapos és megfontolt, tehát „tapintatosan“ nevelő tanítóvá. Ennek érdekében kellett volna a tanításra való előkészítés és a tanítás megbíralásának szempontjait is átdolgozni. A mű instrukturív erejét azzal is fokozni lehetett volna, ha a fontosabb részleteket cursiv betűkkel szedette volna a szerző. Előnye, hogy az eddigi vaskos kötetet — az öt évfolyamu tanítóképző tantervének megfelelően — kettéosztotta.

Váradai József.

*

Dr. Leidenfrost Gy.: *Bevezetés az élettudományba.* (A Szabad Iskola 2. kötete.) Genius-kiadás. Bpest, 1921. Ára 80 kor.

A nagyközönség már régóta hiányát érezte egy olyan könyvnek, amely röviden összefoglalja a modern élettudomány fontosabb problémáit. Ezt a nagy hiányt pótolja a fenti könyvecske. Nem a szakembereknek íródott, hanem főleg azoknak, akik általános műveltség szempontjából meg akarják ismerni a Természet legfontosabb törvényszerűségeit. Ennek megfelelően e könyv nem elvont elméleteket fejteget, hanem a való életet, annak változatos megnyilat-

kozásait, problémáit iparkodik megértetni. Különösen azért értékes, mert egységes szempontból tárgyalja a természeti jelenségeket, iparkodik kimutatni a Természet egységét és annak egyetemes törvényszerűségeit. Benne megvan mindaz, amit minden művelt embernek tudnia és ismernie kell.

A szerző az élet fogalmából indul ki. Ismerteti az élő anyag tulajdonságait, az élelfeltételeket, a levegő, a víz, meleg, fény, táplálék stb. hatását az élőszervezetekre, valamint a szervezetek alkalmazkodásait. Foglalkozik az állatok és növények közötti élettani különbségekkel. Megismertet bennünket az élőszervezetek elemeivel, a sejtekkel és szövetekkel. Tárgyalja az állatok és növények fontosabb szerveit és azok működéseit (vázrendszer, izomzat, táplálékszerzés, táplálkozás, emésztés, vérkeringés, lélegzés, kiválasztás, növekedés, szaporodás, asszimilálás, beporzás, magelterjedés stb.). Végezetül a különböző állatcsoportok szaporodásáról, fejlődéséről, ivadékkezeléséről és az öröklés kérdéséről nyújt felvilágosítást.

A könyv stílusa magyaros. A biológiai alapfogalmakat röviden és érthetően magyarázza. Elősegíti a megértést a szöveg közé helyezett 42 fametszet.

Dr. Greguss Pál.

*

Beküldött könyvek.

Fodor Árpád: *A jó szív nevelése.* Az Orsz. Állatvédő Egyesület kiadása, Bpest, 1922. 99 l. Ára 30 kor.

Dr. Pintér Jenő: *A budapesti tankerület 3. számú értesítője.* Budapest, Franklin-Társulat, 1922. 94 l. Ára 200 kor.

Geőcze Sarolta: *Szociológia ethikai alapon.* Budapest, Szent István-Társulat kiadása, 1922. 192 l.

HIREK.

Lapunk új száma. Egy egész évnél hosszabb időnek kellett leperegnie, hogy a *Magyar Tanítóképző* ismét megjelenhessen. Intézetek, kartársak részéről sok sürgetés, reklamálás és követelés érkezett hozzánk. Sajnos, ezekre nem is válaszolhattunk. Lapot kiadni, a hihetetlenül megváltozott viszonyok között, nem ált módunkban. A nyomdai árakat utolérni nem tudtuk. A tagdíjak végtelenül csekélyek s nehezen folynak be. Áldozatkészség pedig csak igen szórványosan jelentkezett. E számunkat is csak a közoktatásügyi kormány áldozatkészségéből tudtuk kiállítani. *Dulovits* Árpád miniszteri tanácsos urnak ügyosztályunk új főnökének megértő támogatása folytán kérésünk meghallgatásra talált: egyesületünk 100 ezer koronát kapott folyóirata számára. Ez összeget természetesen sokszorosára kellene gyarapítanunk, hogy a Magyar Tanítóképző évenként háromszor vagy négyszer megjelenhessen. Pedig nyilvánvaló, hogy csak többször megjelenve töltheti be azt a feladatot, melyet eléje tűztünk. Nem sürgetésekre, hanem áldozatkészségre van tehát szükség.

Cimadományozás. A kormányzó ur Öföméltósága a közokt. miniszter előterjesztésére *Pálmai* Lenke volt kolozsvári, jelenleg a tanulmányi kir. főigazgatóságához beosztott tanítónőképző-int. igazgatónőnek, *Dúzs* Mária bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-int. igazgatónőnek, *Barkáts* Mária az Erzsébet-nőiskola polg. isk. tanárképző főiskolába beosztott áll. tanítónőképző-int. igazgatónőnek az áll. tanítóképző-int. főigazgatói, *Petrovác* József kalocsai

róm. kath. tanítónőképző-intézeti igazgatónak pedig a magyar népoktatás és tanítóképzés terén hat évtizeden át kifejtett kiváló és eredményes munkássága elismeréséül a tanítóképző-intézeti főigazgatói címet adományozta. Hasonlóképpen *Urhegyi* Jenő balatonfüredi áll. polg. fiúiskolához beosztott tanítóképző-int. gyakorló iskolai tanítónak, tanügyi és társadalmi téren szerzett érdemeiért, az áll. polg. isk. igazgatói címet adományozta.

Kirendelés. A közokt. miniszter az Orsz. Közoktatásügyi Tanács 1921. júl. 1-től 1926. jun. 30-ig tartó időszakának hátralevő részére *Wagner* János kir. főigazgatót a tárgyalásokra kirendelte.

A Testnevelési Tanács új tagja. A közokt. miniszter *Quint* József tanítóképző int. igazgatót az Országos Testnevelési Tanács iskolai csoportjában tanácsstaggá kinevezte.

Kinevezések. A közokt. miniszter *Urhegyi* Jenő balatonfüredi áll. polg. iskolához beosztott gyakorló isk. tanítót a VIII. fiz. osztályba, az 1922. évi XIX. t.-cikkkel alkotott Orsz. Magyar Gyűjteményegyetem tud. tisztviselői karának létszámába *Ébner* Sándor tanítóképzői tanárt a VIII. fizetési osztályba, dr. *Cseh* Arnold menekült aranyosmaróti áll. főgimn. tanárt az orsz. izr. tanítóképző rendes tanárává a IX. fiz. osztályba, *Balázs* Dezső és *Schwartz* Károly orsz. izr. tanítóképző int. megbízott gyak. isk. tanítókat ugyanezen intézethez gyak. isk. tanítókká a X. fiz. osztályba kinevezte. Lapunk legutolsó számának megjelenése óta történt kinevezések közlését e helyen a rangsor megjelenése feleslegessé tette.

Farkas Sándor posthumus munkája. Nagy László a Magyar Filozófiai Társaság máj. 16-án tartott felolvasó ülésén mutatta be *Farkas* Sándor posthumus filoz. munkáját. Rövid bevezetés után ismertette a munka gondolatmenetét. A hátrahagyott munka címe *Tárgykörök és tudományok* s néhány oldal belőle megíratlan maradt, de azért világos képet ad szerzője filozófiai rendszeréről. *Farkas* e munkáját voltaképpen nem a nyilvánosság számára írta, életében csak legszűkebb körü barátai tudták, hogy filozófiai munkán dolgozik. Saját maga eligazodására megpróbálta a legegyetemesebb kérdéseket következetesen végig gondolni. Munkája bizonyossága annak, hogy a nem-minden-napi elme a filozófiában keres kielégülést és megnyugvást. Valóban kívánatos volna, amint azt az interpretáló is hangsúlyozta előadásának végén, hogy *Farkas* munkája mielőbb nyomtatásban jelenjék meg. Objektív ítéletet mondani róla csak beható egyéni tanulmányozás után lehet.

Székfoglaló előadások. *Quint* József és *Urhegyi* Alajos kartársaink 1922. márc. 18-án tartottak székfoglaló előadást a Magyar Paedagógiai Társaságban. A két előadást nagy közönség hallgatta végig, mely színtől megföltötte az Akadémia kistermét. Az előadók a szokástól eltérőleg nem felolvasást, hanem szabadelőadást tartottak. *Quint* József bevezetőben a független Finnország kialakulását ismertette, majd részletesen, a helyszínén szerzett tapasztalatok alapján taglalta a finnországi közoktatásügy jelenlegi állapotát. Előadásában a népoktatásügyre volt különös tekintettel. *Urhegyi* Alajos a tőle megszokott közvetlen módon a gyermek öntevékenységének a tanításban való felhasználásáról beszélt. Előadásával, melyet példákkal, gyermekrajzokkal gazdagon illusztrált s derűs kedélyével átszótt, mindvégig lekötötte a hallgatóság feszült érdeklődését.

Jubiláló intézetek. Két intézetünk ülte meg múlt év május havában 50 éves fennállásának emlékünnepeit: a Czinkotán elhelyezett pozsonyi és a budai II. ker. áll. tanítónőképző. A pozsonyiak ünnepségén megjelent *Izabella*

kir. hercegnő, a földmivelésügyi, népjóléti és belügyminisztérium képviselői. A közokt. minisztériumot dr. Szücs István min. tanácsos képviselte. A régi növendékek, kiküldöttek, vendégek színültig megtöltötték az intézet dísztermét. A sok részletben rendkívül megható ünnepséget Tabódy Ida igazgató szívéllyes szavai nyitották meg, melyek után Vályán Etelka intézeti volt növendék alkalmi költeményének szavalata következett. Majd ismét az intézet igazgatója lépett a pódiumra s felolvasta az intézet történetét, melynek egyes részei könnyeket csaltak a jelenlevők szeméből. Különösen mély hatást keltett a megszálló cseh hatóságokkal vívott hosszú küzdelem rajza. Az intézet magyarruhás énekkara pompás tökéletességgel énekelte el Beethoven „Isten dicsősége“ c. darabját, mely után az üdvözlések hosszú sora következett. A kultuskormány üdvözlését hozta dr. Szücs István, Czinkota községét Záborszky Zoltán főjegyző. A volt tanárok nevében felszólalt Belányi Tivadar, a volt növendékek nevében Tavassy Mária, a jelenlegi tanárok üdvözlését tolmácsolta Herczegh Kamilla, egyesületünk és a társintézetek szerencsekívánatait pedig emelkedett beszéd keretében Quint József igazgató fejezte ki. A lélekemelő ünnepséget szavalat- és énekszámok és Vajda Ernő pozsonyi író érdekes visszaemlékezése fejezték be. Ünnepség után az intézet volt növendékei megalakították a Volt Iskolatársak Bajtársi Szövetségét; az intézet kitünő vezetősége és tanártestülete magyaros vendégszeretettel villásreggelire vendégül látta az összegyűlt ünneplő közönséget. Hasonló bensőséges ünnep keretében ülte meg 50 éves fennállásának emlékét a budapesti II. ker. tanítónőképző. Hálás szívvel siettek a volt tanítványok száza az ország minden részéből az intézet falai közé és hogy hűségükről, ragaszkodásukról időtlen-időkig tanuságot tegyenek, megalakították a Volt Iskolatársak Szövetségét. A volt növendékek a jubileum előestéjén megvendégelték a mostani tanulókat. A kert öreg fái alatt gyűlt össze a kedves társaság, a „régiek“ gyönyörködtek a „mostaniakban“ és közben bejárták az intézet minden zegét-zugát, felidéztek régi, kedves emlékeiket. A jubileumi ünnepség istentisztelettel kezdődött, mindegyik felekezett a maga templomában kérte az Isten áldását. Együtt vonult fel a szinte beláthatatlan sora az intézet hűséges tanítványainak, barátainak, jóakaróinak és zsufozásig megöltötte a termet, hol a Himnusszal kezdődött meg az ünnep. Az igazgató Duzs Mária megnyitó szavai után Wolff Nándor államtitkár a miniszter képviseletében magasszárnyalású beszédben üdvözölte a kulturfeladatának magaslatán álló intézetet. Könnyekig megindító volt Majorné Papp Mariska volt növendék alkalmi költeménye, melyet maga a szerző adott elő. Az intézet történetét özv. Katonáné Thuránszky Irén azzal a szeretettel írta meg, mellyel azt husz éven át vezette. A volt tanítványok üdvözlését Sebestyén Stettina Ilona, az intézet első növendékeinek egyike tolmácsolta. A budai Vigadóban műsoros este fejezte be az ünnepségek sorozatát, melyen az intézet volt növendékei művészi számokkal szerepeltek.

Pályadíjat nyert tanárok. Az amerikai Hungarian Workimgens Singing Society of Elizabeth N. J. Petőfi *A szabadsághoz* c. költeményének férfikarra való megzenésítésére pályázatot hirdetett. A pályázaton résztvett 20 pályázó közül Geyer Béla szegedi kir. kath. tanítóképző-int. zenetanár pályadíjat nyert. Hasonló kitiintetés érte Révfy Géza cinkotai kartársunkat, ki a Kassai Zenekedvelők Egyesülete által vegyes- és férfikarra írt művekre hirdetett pályázaton „Jó éjszakát“ c. művével az első, „Bölcső-dal“ cíművel pedig a harmadik díjat nyerte.

Megszüntetett tanítóképző. Befejezett dolog, hogy a kultuskormány a váczai áll. tanítóképzőt a jelen iskolaévvvel feloszlatja. A tanítóképzői tanárság sajnálattal látja a virágzással kecsegtető intézet megszüntetését. Bizonyára súlyos pénzügyi okok teszik ezt szükségessé, melyek már sok mély sebet ejtettek a magyar kulturán.

Kérelem. Az Orsz. Pedagógiai Könyvtár elnöksége kéri az intézetek igazgatóit, hogy az intézetikről szóló és az utóbbi évekről is elmaradt értesítőket az Orsz. Pedagógiai Könyvtár részére (VI., Andrásy-ut 69.) a közokt. miniszteri rendeletnek megfelelően megküldeni sziveskedjenek.

Halálozás. *Lovcsányi Gyula*, a polg. isk. tanárképző főiskola nyug. tanára 1922 november 11-én elhunyt. Százakra megy azoknak a historikusoknak a száma, kiket ő vezetett be a történeti gondolkodásba. Tanítványai mindenkor nagyrabecsülték benne a rendkívül lelkiismeretes, tudós tanárt és szerették a jólelkű embert. Temetése a Farkasréti temető halottasházából nov. 13-án történt. A tanárképző főiskola tanártestületén és ifjuságán kívül egyesületünknek is számos tagja jelent meg s egyesületünk nevében Keszler Károly bucsuzott el meghatón szép szavakkal a nekünk is drága mestertől. — *Hanvai Gyula*, a kiskunfélegyházi tanítóképző tanára hosszas betegeskedés után elhunyt. Temetése a Kerepesi-uti temető halottasházából 1923 május 14-én volt. A fiatalon, 47 éves korában elhalt kollégánkat egyesületünk tagjai számosan kísérték ki utolsó útján.

TARTALOM.

	Lap
<i>Wagner János</i> : Feladataink	33
Tanítóképzői pedagógia.	
<i>Mészáros Jenő</i> : Farkas Sándor egyénisége	38
<i>Kenyeres Elemér</i> : Az óvónőképzés reformterve	43
<i>Novy Ferenc</i> : A beszédművészet tanítása (második közl.)	49
Kisebb közlemények.	
<i>Novy Ferenc</i> : A német nyelv tanítóképzői tanítása hasonlító módszerrel	54
Egyesületi élet.	
<i>Keszler Károly</i> : Főtítkári jelentés az 1922 április 19-én tartott XV. közgyűlésre	56
—er: Egyesületünk munkássága	59
<i>Dr. Lajos Mária</i> : Egyesületünk működése a rendkívüli közgyűlés óta	63
Az állami tanítóképző-int. tanárok rangsora	64
Irodalom.	
<i>Dr. Weszely Ödön</i> : Bevezetés a neveléstudományba. Ism. <i>Kirchner Béláné</i>	70
<i>Barcsai Károly</i> : A magyar tanítóképzés ujjászervezése. Ism. <i>Molnár Oszkár</i>	72
<i>Pethes János</i> : Vezérkönyv a számtanításhoz. Ism. <i>Kraft József</i>	73
<i>Weszely Ödön</i> : Nevelés- és tanítástan. Ism. <i>Váradí József</i>	75
<i>Dr. Leidenfrost Gy.</i> : Bevezetés az élettudományba. Ism. <i>Dr. Greguss Pál</i>	76
Beküldött könyvek	77
Hírek.	
Lapunk új száma. — Címadományozás. — Kirendelés. — A Testnevelési Tanács új tagja. — Kinevezések. — Farkas Sándor posthumus munkája. — Szekfoglaló előadások. — Jubiláló intézetek. — Pályadíjat nyert tanárok. — Megszüntetett tanítóképző. — Kérelem. — Halálozás	77